

‘Nederlanders hebben voorkeur voor vaccatievoorrang medische contactberoepen en zijn verdeeld over het coronapaspoort’

Datum:

Niek Mouter (TU Delft): contact via n.mouter@tudelft.nl

Job van Exel (Erasmus Universiteit Rotterdam)

Jorien Veldwijk (Erasmus Universiteit Rotterdam)

Esther de Bekker-Grob (Erasmus Universiteit Rotterdam)

Samenvatting

Sinds begin januari worden er in Nederland mensen gevaccineerd tegen COVID-19. Het vaccineren begon bij de mensen die werkzaam zijn in de acute zorg. Op dit moment worden mensen gevaccineerd die een hoog risico hebben om ernstig ziek te worden wanneer zij besmet raken met COVID-19. Het gaat hier bijvoorbeeld om ouderen en mensen met een ernstige medische indicatie.

Binnenkort komen mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie aan de beurt voor vaccinatie. Dit betreft ongeveer 7 miljoen Nederlanders. De verwachting is dat iedereen in deze groep die gevaccineerd wil worden in de maanden mei tot en met augustus het vaccin kan krijgen.

De regering moet binnenkort twee belangrijke beslissingen nemen. Ten eerste, moet er een beslissing worden genomen over de volgorde waarin mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie worden uitgenodigd voor vaccinatie. Met andere woorden, wie als eerst het vaccin moet krijgen. De tweede belangrijke beslissing die de overheid moet nemen gaat over het tempo van het versoepelen van de coronamaatregelen. De huidige verwachting is dat in de zomer voldoende mensen zijn gevaccineerd om veel van de huidige maatregelen te beëindigen. Iedereen in Nederland kan dan weer veel vrijheden terugkrijgen en grotendeels terugkeren naar een normaal leven. Het is echter ook mogelijk om bepaalde groepen mensen eerder al meer vrijheden te geven, vanwege het effect van de maatregelen op het sociale leven en de economie. De overheid overweegt om een nationaal 'coronapaspoort' (ook wel 'bewijs van niet besmettelijkheid' genoemd) in te voeren voor mensen die al gevaccineerd zijn, een recente negatieve testuitslag kunnen tonen of in de afgelopen zes maanden aantoonbaar besmet zijn geweest met corona. Mensen met een nationaal coronapaspoort krijgen dan meer vrijheden dan mensen die geen coronapaspoort hebben of willen.

Bij het nemen van een beslissing over de volgorde van vaccinatie en een coronapaspoort kan het Kabinet kiezen tussen verschillende opties. Het is voor het Kabinet belangrijk om te weten welke opties volgens Nederlanders wel en niet wenselijk zijn. Deze studie onderzoekt daarom de voorkeuren van Nederlanders over deze twee beslissingen. Het onderzoek bestaat uit een rangschikkingstaak, een ratingtaak en een discrete keuze-experiment. Als eerst voeren respondenten twee rangschikking- en ratingtaken uit. Eerst moeten ze een aantal strategieën om COVID-19 vaccinaties te verdelen onder gezonde Nederlanders tussen 18 en 60 jaar rangschikken in volgorde van wenselijkheid en daarna wordt aan hen gevraagd om 100 punten te verdelen over de strategieën. De strategie die zij het best vinden geven zij de meeste punten en de strategie die zij het minst aantrekkelijk vinden geven ze de minste punten. Respondenten moeten de punten verdelen over de volgende strategieën: 1) de voorkeursstrategie van het Kabinet: van oud naar jong: de groep 55-60 jaar krijgt het vaccin eerst; 2) van jong naar oud: de groep 18-24 jaar krijgt het vaccin als eerst; 3) mensen die in cruciale beroepen werken (zoals onderwijzers en handhavers) krijgen het vaccin eerst; 4) mensen die in medische contactberoepen werken krijgen het vaccin eerst; 5) mensen met een mantelzorgverklaring krijgen het vaccin eerst. Na de eerste ranking- en ratingtaak krijgen respondenten dezelfde taak, maar nu is er sprake van een coronapaspoort met consequenties. Respondenten krijgen verschillende varianten van het coronapaspoort willekeurig toegewezen die variëren in de mate van vrijheden voor gevaccineerden. Zo is er een variant die gevaccineerden toegang geeft tot economische activiteiten, of er zijn varianten die toegang geven tot sociale activiteit. Zo kunnen we meten hoe de variant van het coronapaspoort voorkeuren voor vaccinatievolvergorden beïnvloedt.

Wanneer respondenten de bovenstaande ranking- en ratingtaken hebben uitgevoerd volgt een discrete keuze-experiment waarin zij de overheid moeten adviseren over welke variant van het nationaal coronapaspoort moet worden ingevoerd, waarbij ze ook kunnen kiezen voor de opt-out (ik wil niet dat de overheid meer vrijheden geeft aan mensen met een nationaal coronapaspoort). De paspoorten die respondenten krijgen voorgelegd verschillen bijvoorbeeld in de mate waarin zij vrijheden geven op het gebied van samenkomen in groepen (binnen en buiten), het bezoeken van uitgaansgelegenheden (o.a. cafés, restaurants, musea, bioscopen en grote evenementen) en het bezoeken van sportgelegenheden.

Na de ranking- en ratingtaken volgde een discrete keuze-experiment waarin respondenten de overheid moeten adviseren over welke variant van het nationaal coronapaspoort moet worden ingevoerd. In het keuze-experiment legden we 12 keuzes voor. Deelnemers moesten steeds kiezen uit twee verschillende opties: Coronapaspoort A en Coronapaspoort B. Deze opties verschilden in welke vrijheden mensen met een coronapaspoort zouden krijgen en in de datum wanneer deze vrijheden ingaan. Deelnemers moesten steeds aangeven welke optie hun voorkeur had. Daarna werd er aan hen gevraagd of zij het door hen gekozen coronapaspoort ook daadwerkelijk zouden adviseren aan de overheid of dat zij liever zouden zien dat er geen paspoort zou worden ingevoerd.

Deze studie wordt uitgevoerd door onderzoekers van de Technische Universiteit Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam. De gegevensverzameling is gefinancierd door het TU Delft COVID-19 Response Fund. De onderzoekers hebben het onderzoek zelf opgezet en uitgevoerd. Zij ontvangen verder geen financiering voor dit onderzoek.

We hebben het onderzoek zowel uitgevoerd met een steekproef van een internetpanel dat representatief is voor de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau als ook met open aanmelding. Aan het onderzoek met het internetpanel hebben 1.514 Nederlanders deelgenomen tussen 24 maart en 7 april 2021 en aan de open raadpleging hebben tussen 3 april en 20 april 2021 2.648 Nederlanders.

Belangrijkste resultaten over voorkeuren vaccinatievolgorde

Zowel in het internetpanel als in de open deelname zien we dat voorkeuren van deelnemers voor de volgorde van vaccinatie afwijken van het voornemen van het Kabinet om van oud naar jong te vaccineren. Ongeveer de helft van de deelnemers vindt voorrang geven aan mensen die in medische contactberoepen werken de meest aantrekkelijke strategie, terwijl 1 op de 4 deelnemers de voorkeur geeft aan het starten met mensen die in cruciale beroepen werken. De voorkeursstrategie van het Kabinet “van oud naar jong vaccineren” komt als derde uit de bus. De strategie “van jong naar oud vaccineren” kan op de minste steun rekenen. Wanneer de overheid een coronapaspoort introduceert, dan worden respondenten iets positiever over de strategie “van jong naar oud vaccineren”. Met name in de open raadpleging groeit het draagvlak voor deze strategie door de introductie van een paspoort en is het niet meer de minst aantrekkelijke strategie.

Het valt op dat verschillende subgroepen (verschillende leeftijdsklassen, mannen/vrouwen, opleidingsniveaus) ongeveer hetzelfde denken over de wenselijkheid van de vijf strategieën voor vaccinatievolgorde onder gezonde Nederlanders tussen de 18 en 60 jaar.

Deelnemers noemen verschillende argumenten om hun voorkeur voor het geven van voorrang aan medische contactberoepen en cruciale beroepen te onderbouwen. We zien dat deze beroepsgroepen volgens Nederlanders prioriteit moeten krijgen omdat zij een verhoogde kans hebben om besmet te raken, terwijl ziekteverzuim juist bij deze beroepen voorkomen moet worden om de samenleving draaiende te houden. Ook geven deelnemers aan dat mensen die werkzaam zijn in deze beroepen potentiële superspreaders zijn, omdat ze een groot aantal mensen per dag ontmoeten. Als het vaccin ook besmetting kan voorkomen dan is het volgens deelnemers helemaal verstandig om deze beroepsgroepen als eerst het vaccin te geven om de pandemie de kop in te drukken. Tot slot geven deelnemers aan dat mensen die werkzaam zijn in de zorg en in cruciale beroepen de samenleving het afgelopen jaar een dienst hebben bewezen en dat zij daarom als beloning vaccinatievoorrang moeten krijgen. Zowel in het representatieve internetpanel als in de open deelname komt de huidige strategie “van oud naar jong vaccineren” dus als derde uit de bus. De deelnemers die deze strategie adviseren noemen dat je via deze strategie de mensen die het hoogste risico lopen als eerst beschermt, maar er wordt ook gezegd dat het een eenvoudig uit te voeren strategie is en de deelnemers die deze strategie adviseren geven aan dat het onwenselijk is om weer van strategie te veranderen.

Belangrijkste resultaten over voorkeuren coronapaspoort

In het onderzoek zien we dat als er een nationaal coronapaspoort ingevoerd gaat worden, Nederlanders dit het liefste pas willen vanaf 1 juni a.s. Voorstanders en tegenstanders van een coronapaspoort denken hetzelfde over de prioritering van vrijheden voor mensen met een paspoort. Ze vinden ‘het coronapaspoort geeft weer toegang tot de horeca’ het belangrijkste, gevolgd door ‘winkelen zonder afspraak’ en ‘in grote(re) groepen samenkomen’. Waar verschillend over gedacht wordt, is over de wenselijkheid van een coronapaspoort. Nederlanders zijn grofweg op te delen in 4 groepen.

- Groep 1 (34%): is sterk tegen de invoering van een nationaal coronapaspoort. Welke vrijheden een paspoort ook biedt, deze mensen zijn tegen. In deze groep zitten vooral Nederlanders tussen de 40 en 60 jaar en Nederlanders die zich niet willen laten vaccineren.
- Groep 2 (26%): is zeer positief over een paspoort. Dit zijn vooral 60 plussers. Zij willen dat het paspoort zo snel mogelijk ingaat (liefst per 1 mei – als deze groep zelf gevaccineerd is) en dat het extra vrijheden geeft voor vooral het bezoeken van de horeca, winkelen zonder afspraak en het samenkomen met meer mensen.
- Groep 3 (14%): is gematigd positief over een nationaal coronapaspoort. Mannen zijn oververtegenwoordigd in deze groep. De groep waardeert vooral de extra vrijheden die een paspoort geeft voor het beoefenen van binnensport, bezoeken van de horeca en het samenkomen met meer mensen.
- Groep 4 (26%): is in principe negatief over een nationaal coronapaspoort, maar deze groep kan eventueel over de streep worden getrokken als dit ervoor zorgt dat horeca en winkels weer snel toegankelijk zijn voor coronapaspoortbezitters evenals het samenkomen met meer mensen. In

deze groep zitten vooral vrouwen, mensen jonger dan 60 jaar en mensen die bereid zijn zich te laten vaccineren.

De tegenstanders van de introductie van een nationaal coronapaspoort vinden een paspoort om weer meer vrijheden terug te krijgen een buiten proportionele maatregel. Een groep deelnemers ervaart een coronapaspoort als een vorm van discriminatie die leidt tot een tweedeling in de samenleving tussen mensen die wel en geen paspoort hebben. Ook zijn er deelnemers die het coronapaspoort ervaren als een slinkse manier van de overheid om af te dwingen dat Nederlanders het vaccin nemen. De meeste voorstanders zien het coronapaspoort als een middel om weer zo snel mogelijk terug te gaan naar een normaal leven. Zij kijken ernaar uit om met vrienden en familie verjaardagen en feestdagen te kunnen vieren en om weer met een groep naar de horeca te kunnen gaan. Verschillende deelnemers geven aan dat de horeca de belangrijkste sector is om te kunnen bezoeken met een paspoort, omdat dit weer inkomsten genereert voor de horeca en ervoor kan zorgen dat ondernemingen niet failliet gaan.

Overige resultaten

- De vaccinatiebereidheid onder deelnemers uit het representatieve internetpanel die op het moment van deelname aan het onderzoek nog geen uitnodiging hadden gekregen om zich te laten vaccineren ligt op 75%. Deelnemers aan de open raadpleging hebben een hogere vaccinatiebereidheid (81%).
- De vaccinatiebereidheid onder jongere deelnemers is lager dan de bereidheid onder oudere deelnemers.
- 68% van de deelnemers uit het internetpanel vindt dat de overheid moet proberen om zoveel mogelijk Nederlanders te overtuigen om het COVID-19 vaccin te nemen. Onder de deelnemers die het eens zijn met de invoering van het nationale coronapaspoort ligt dit op 90%.
- 45% van de deelnemers aan het onderzoek vindt dat iedereen zelf moet weten of en wanneer hij zich vaccineert en dat de overheid zich hier niet mee moet bemoeien. Ongeveer 30% van de deelnemers is het hiermee oneens.
- Meer dan de helft van de deelnemers aan het onderzoek denkt dat het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij;
- Slechts 2% van de respondenten uit het internetpanel die het eens zijn met de invoering van het nationale coronapaspoort is het *helemaal eens* met de stelling dat het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij. Bij respondenten die het *helemaal oneens* zijn met de invoering van een nationaal coronapaspoort is dit 84%.
- Meer dan 40% vindt dat het invoeren van een nationaal coronapaspoort mensen dwingt om zich te laten vaccineren.
- Ongeveer de helft van de deelnemers vindt het verstandig als de Europese Unie besluit dat alleen mensen die het vaccin hebben gekregen op vakantie mogen naar het buitenland.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Introductie	7
2. Methode	9
2.1 Ontwerp van de ranking- en ratingtaak	9
2.2 Ontwerp van het discrete keuze-experiment	12
2.3 Overige vragen	16
3. Hoofddresultaten	18
3.1 Achtergrondkenmerken van de respondenten	18
3.2. Hoe waardenen Nederlanders strategieën voor vaccinatievogorde?	19
3.3. Hoe waardenen Nederlanders verschillende varianten van het coronapaspoort?	24
4. Overige resultaten	30
Referenties	37
Bijlage: vragenlijst	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Bijlage 1: vragenlijst	39

1. Introductie

Sinds begin januari worden er in Nederland mensen gevaccineerd tegen COVID-19. Het vaccineren begon bij de mensen die werkzaam zijn in de acute zorg. Op dit moment worden mensen gevaccineerd die een hoog risico hebben om ernstig ziek te worden wanneer zij besmet raken met COVID-19. Het gaat hier bijvoorbeeld om ouderen en mensen met een medische indicatie (bijvoorbeeld mensen met ernstig nierfalen, ernstig overgewicht of syndroom van Down).

Binnenkort komen mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie aan de beurt voor vaccinatie. Dit betreft ongeveer 7 miljoen Nederlanders. De verwachting is dat iedereen in deze groep die gevaccineerd wil worden in de maanden mei tot en met augustus het vaccin kan krijgen.

De regering moet binnenkort twee belangrijke beslissingen nemen. Ten eerste, moet er een beslissing worden genomen over de volgorde waarin mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie worden uitgenodigd voor vaccinatie. Met andere woorden, wie als eerst het vaccin moet krijgen. Het Kabinet heeft als algemeen uitgangspunt genomen dat deze groep van oud naar jong gevaccineerd zal worden. Dit betekent dat de groep 55 – 60-jarigen als eerste een oproep krijgt en de 18-jarigen als laatsten zijn. Uit een eerder onderzoek, dat afgelopen december uitgevoerd is, bleek echter dat jongeren (mentaal gezien) veel meer moeite hadden met het volhouden van de coronamaatregelen dan ouderen (Mouter et al., 2020) en dit zou een argument kunnen zijn om juist jongeren eerder de mogelijkheid te geven zich te laten vaccineren. Daarnaast wordt er in de media de laatste tijd regelmatig opgeroepen om bepaalde groepen voorrang te geven, zoals onderwijzers en politieagenten. Kort nadat wij de dataverzameling van ons onderzoek hadden afgesloten, besloot de Rijksoverheid om ziekenhuispersoneel onder de 60 jaar dat in direct contact staat met patiënten versneld te vaccineren, omdat ziekenhuizen zich door de derde golf geen extra uitval meer kunnen veroorloven (Rijksoverheid, 2021).

De tweede belangrijke beslissing die de overheid moet nemen gaat over het tempo van het versoepelen van de coronamaatregelen. De verwachting is dat in de zomer voldoende mensen zijn gevaccineerd om veel van de huidige maatregelen te beëindigen. Iedereen in Nederland kan dan weer veel vrijheden terugkrijgen en grotendeels terugkeren naar een normaal leven. Het is echter ook mogelijk om bepaalde groepen mensen eerder al meer vrijheden te geven, vanwege het effect van de maatregelen op het sociale leven en de economie. De overheid overweegt om een nationaal ‘coronapaspoort’ (ook wel ‘bewijs van niet besmettelijkheid’ genoemd) in te voeren voor mensen die al gevaccineerd zijn, een recente negatieve testuitslag kunnen tonen of in de afgelopen zes maanden aantoonbaar besmet zijn geweest met corona. Mensen met een nationaal coronapaspoort krijgen dan meer vrijheden dan mensen die geen coronapaspoort hebben of willen.

Bij het nemen van een beslissing over de volgorde van vaccinatie en een coronapaspoort kan het Kabinet kiezen tussen verschillende opties. Het is voor het Kabinet belangrijk om te weten welke opties volgens Nederlanders wel en niet wenselijk zijn. Deze studie onderzoekt daarom de voorkeuren van Nederlanders over deze twee beslissingen.

Om een diepgaander inzicht te krijgen in de voorkeuren van Nederlanders over deze twee beleidsvragen doen wij een experiment dat bestaat uit een rangschikkingstaak, een ratingtaak en een discrete keuze-experiment. Als eerst voeren respondenten twee rangschikking- en ratingtaken uit. Ze starten met een

taak waarin ze een aantal strategieën om COVID-19 vaccinaties te verdelen onder gezonde Nederlanders tussen 18 en 60 jaar moeten rangschikken in volgorde van wenselijkheid en daarna wordt aan hen gevraagd om 100 punten te verdelen over de strategieën. De strategie die zij het best vinden geven zij de meeste punten en de strategie die zij het minst aantrekkelijk vinden geven ze de minste punten. Respondenten moeten de punten verdelen over de volgende strategieën: 1) van oud naar jong: de groep 55-60 jaar krijgt het vaccin eerst; 2) van jong naar oud: de groep 18-24 jaar krijgt het vaccin als eerst; 3) mensen die in cruciale beroepen werken (zoals onderwijzers en handhavers) krijgen het vaccin eerst; 4) mensen die in medische contactberoepen werken krijgen het vaccin eerst; 5) mensen met een mantelzorgverklaring krijgen het vaccin eerst. Na de eerste ranking- en ratingtaak krijgen respondenten dezelfde taak, maar nu is er sprake van een coronapaspoort met consequenties. Respondenten krijgen verschillende varianten van het coronapaspoort willekeurig toegewezen die variëren in de mate van vrijheden voor gevaccineerden. Zo is er een variant die gevaccineerden toegang geeft tot economische activiteiten, of er zijn varianten die toegang geven tot sociale activiteit. Zo kunnen we meten hoe de variant van het coronapaspoort voorkeuren voor vaccinatievolgorde beïnvloedt.

Wanneer respondenten de bovenstaande ranking- en ratingtaken hebben uitgevoerd volgt een discrete keuze-experiment waarin zij de overheid moeten adviseren over welke variant van het nationaal coronapaspoort moet worden ingevoerd, waarbij ze ook kunnen kiezen voor de opt-out (ik wil niet dat de overheid meer vrijheden geeft aan mensen met een nationaal coronapaspoort). De paspoorten die respondenten krijgen voorgelegd verschillen bijvoorbeeld in de mate waarin zij vrijheden geven op het gebied van samenkomen in groepen (binnen en buiten), het bezoeken van uitgaansgelegenheden (o.a. cafés, restaurants, musea, bioscopen en grote evenementen) en het bezoeken van sportgelegenheden.

Het keuze-experiment maakt gebruik van statistische technieken om het belang van de afzonderlijke kenmerken onafhankelijk van elkaar en in combinatie met elkaar te kunnen onderscheiden. Met behulp van econometrische modellen kan onderzocht worden welke afwegingen hierbij een rol spelen. Hierdoor is het mogelijk om de invloed van deze kenmerken op de voorkeuren van (verschillende groepen) Nederlanders vast te stellen. Dit biedt beleidsmakers meer gestructureerde, meer gedetailleerde en meer betrouwbare informatie dan opiniepeilingen, die in het algemeen gebruik maken van vraagstellingen met Likert scales.

Tot slot stellen we additionele vragen over de kenmerken van respondenten (o.a. leeftijd, geslacht, woonplaats, gezondheid) om te analyseren of voorkeuren verschillen tussen groepen Nederlanders. Zo kunnen we bijvoorbeeld de preferenties van verschillende groepen in de Nederlandse bevolking heel precies vaststellen. Ook genereren we informatie over de achterliggende redenen van verschillen in motivaties en voorkeuren. Beleidsmakers kunnen deze informatie gebruiken voor communicatie rond het toekomstige vaccinatieprogramma en coronapaspoort.

Deze studie wordt uitgevoerd door onderzoekers van de Technische Universiteit Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam. De gegevensverzameling is gefinancierd door het TU Delft COVID-19 Response Fund. De onderzoekers hebben het onderzoek zelf opgezet en uitgevoerd. Zij ontvangen verder geen financiering voor dit onderzoek. Er is met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

afgesproken dat de onderzoekers de resultaten met het ministerie delen en dit is ook gecommuniceerd aan de deelnemers van het onderzoek.

2. Methode

De rangschikkingstaak in ons experiment is gebaseerd op de rangschikkingstaak uit het onderzoek van Luyten et al. (2020). In dit onderzoek werd aan 2.000 Belgen gevraagd om een rangschikking te maken tussen acht vaccinatiestrategieën: bijvoorbeeld het starten met chronisch zieken, jongeren, Belgen die het meest willen betalen voor een vaccin of het verdelen van vaccins via een loterij. Deelnemers aan ons onderzoek hebben eenzelfde soort rangschikkingstaak uitgevoerd, maar dan tussen vijf strategieën en ons onderzoek richt zich alleen op de volgorde waarin mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie worden uitgenodigd voor vaccinatie. Een ander verschil tussen ons onderzoek en het onderzoek van Luyten et al. (2020) is dat wij ook aan respondenten hebben gevraagd om 100 punten te verdelen over de vijf strategieën zodat zij ook de intensiteit van hun voorkeur kunnen uiten. Tot slot vroegen wij respondenten om twee keer de vijf strategieën te ranken en te raten: zowel in een situatie zonder een coronapaspoort als in een situatie met een coronapaspoort.

Na de ranking- en ratingtaak van strategieën om vaccins te verdelen over de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie namen respondenten deel aan een discrete keuze-experiment waarin zij de wenselijkheid van verschillende varianten van een coronapaspoort moesten beoordelen. De methodiek van keuze-experimenten heeft een lange traditie in het leveren van inzichten over de voorkeuren van individuen voor overheidsbeleid rond transport (Mouter et al., 2017, 2019), milieu en klimaatadaptatie (Hausman et al., 1995; Hoyos, 2010) en gezondheidszorg (de Bekker-Grob et al., 2012; Soekhai et al., 2019; Hoogink et al., 2020; Kessels, 2020; Lancsar and Louviere, 2008). De methodiek is ook al eerder ingezet bij het meten van voorkeuren van Nederlanders over coronabeleid (Chorus et al., 2020; Jonker et al., 2020; Mouter et al., 2020b; 2021). Ze sluit goed aan op andere technieken voor beleidsevaluatie (zoals maatschappelijke kosten-batenanalyses). Een belangrijk voordeel van keuze-experimenten is dat mensen over het algemeen beter zijn in het maken van keuzes tussen verschillende producten of beleidsopties, dan in het maken van expliciete afwegingen tussen eigenschappen van verschillende producten of beleidsopties (Haidt, 2001; Nisbett en Wilson, 1977).

Een uitdaging bij het ontwerpen van een keuze-experiment is het selecteren van de beleidsopties en de eigenschappen van de beleidsopties waar deelnemers een keuze tussen moeten maken. Het proces van selecteren van beleidsopties en eigenschappen is door de onderzoekers gedaan zonder overleg met beleidsmakers, maar wel geïnformeerd door websites van de rijksoverheid en het RIVM.

2.1 Ontwerp van de ranking- en ratingtaak

Voor het selecteren van strategieën voor het verdelen van vaccinaties onder gezonde Nederlanders tussen 18 en 60 jaar maakten we gebruik van de Belgische studie (Luyten et al., 2020). Om ervoor te zorgen dat deelname aan het onderzoek voor de respondent niet te veel tijd in beslag zou nemen, besloten we om respondenten te laten kiezen tussen maximaal vijf strategieën. We kozen ervoor om een aantal strategieën uit Luyten et al. (2020) die onrealistisch zijn voor de Nederlandse praktijk te laten

afvallen zoals: “mensen die bereid zijn veel te betalen voor het vaccin krijgen het vaccin eerst” en “vaccins worden verdeeld via een loterij”. De wenselijkheid van deze strategieën konden respondenten beoordelen via stellingen die zij aan het eind van het onderzoek moesten beoordelen. Ook hebben we een aantal strategieën versimpeld om deze beter aan te sluiten op werkelijke uitvoerbaarheid. Zo hebben we gekozen voor de strategie “van jong naar oud” in plaats van “geef het vaccin eerst aan mensen die een hoge kans hebben om het virus te verspreiden”. Tot slot hebben we één strategie toegevoegd: mensen met een mantelzorgverklaring krijgen het vaccin eerst. De reden hiervan is dat uit een vorig onderzoek bleek dat er bij mantelzorgers een grote behoefte is om snel gevaccineerd te worden (Mouter et al., 2020b). [Mantelzorgers geven bijvoorbeeld aan](#) dat zij graag snel gevaccineerd willen worden, omdat de kans dan kleiner is dat ze uitvallen en geen zorg meer kunnen geven aan de naasten die (deels) afhankelijk zijn van hun zorg. Uiteindelijk besloten we om mensen de volgende strategieën te laten rangschikken en raten (de volgorde werd gerandomiseerd tussen respondenten):

1. Van oud naar jong: de groep 55-60 jaar krijgt het vaccin eerst;
2. Van jong naar oud: de groep 18-24 jaar krijgt het vaccin als eerst;
3. Mensen die in cruciale beroepen werken (zoals onderwijzers en handhavers) krijgen het vaccin eerst;
4. Mensen die in medische contactberoepen werken krijgen het vaccin eerst;
5. Mensen met een mantelzorgverklaring krijgen het vaccin eerst.

Hieronder ziet u een voorbeeld van een respondent die zojuist de rangschikkingstaak heeft gemaakt.

Figuur 1: Voorbeeld van een respondent die de vijf strategieën heeft gerangschikt

Sleep de strategieën hieronder van de linker naar de rechter kolom. De strategie die u het meest aantrekkelijk vindt zet u bovenaan en de strategie die u het minst aantrekkelijk vindt zet u onderaan.

Als u met uw muis op de strategieën gaat staan vindt u meer informatie.

U kunt de strategieën in de box aan de rechterkant nog onderling verplaatsen.

Strategieën

Van oud naar jong

Cruciale beroepen eerst

Meest aantrekkelijke strategie

- 1 Van jong naar oud**
- 2 Medische contactberoepen eerst**
- 3 Mantelzorgers eerst**

In de groep van 18 tot 60 jaar zonder medische indicatie worden eerst mensen met een mantelzorgverklaring uitgenodigd voor vaccinatie. Dit betreft mensen die aantoonbaar al drie maanden of langer ten minste 8 uur per week zorg en ondersteuning bieden aan een familielid of bekende met gezondheidsproblemen of ouderdomskwalen. Daarna wordt de rest van deze groep uitgenodigd voor vaccinatie.

Minst aantrekkelijke strategie

Nadat de respondenten een rangschikking hadden gemaakt, vroegen wij hen om 100 punten te verdelen over de vijf strategieën zodat zij ook de intensiteit van hun voorkeur konden uiten. In andere woorden, door de puntenverdeling kunnen we ook zien in hoeverre respondenten de ene strategie aantrekkelijker vinden dan de andere strategie. Figuur 2 toont een voorbeeld van een respondent die zojuist de 100 punten heeft verdeeld.

Figuur 2: Voorbeeld van een respondent die 100 punten verdeelt over de vijf strategieën

We vragen u nu om 100 voorkeurspunten te verdelen over deze vijf strategieën. Als een strategie uw sterke voorkeur heeft, dan geeft u deze veel punten. Als een strategie minder uw voorkeur heeft, dan geeft u deze weinig punten.

<input type="text" value="20"/>	Van oud naar jong
<input type="text" value="10"/>	Van jong naar oud
<input type="text" value="50"/>	Medische contactberoepen eerst
<input type="text"/>	Cruciale beroepen eerst
<input type="text"/>	Mantelzorgers eerst
<input type="text" value="80"/>	Totaal

Vervolgens vroegen wij aan respondenten om de twee bovenstaande taken te herhalen, maar nu moesten de respondenten ervan uitgaan dat de overheid een coronapaspoort had ingevoerd voor de periode van mei tot september. Deelnemers moesten ervan uitgaan dat de volgende groepen in aanmerking zouden komen voor een nationaal coronapaspoort: Nederlanders die gevaccineerd zijn, een negatieve testuitslag van maximaal 2 dagen oud hebben, of in de afgelopen 6 maanden aantoonbaar besmet zijn geweest met het coronavirus. Omdat er op het moment dat het onderzoek werd uitgevoerd nog veel onzekerheid bestond over hoe het coronapaspoort er precies uit zou zien, hebben we drie verschillende varianten van het paspoort voorgelegd aan de deelnemers van het onderzoek. De drie varianten werden willekeurig toegewezen:

1. Mensen met een coronapaspoort krijgen meer vrijheden voor activiteiten die het sociale leven verbeteren dan mensen zonder coronapaspoort. Ze mogen binnen en buiten in grotere groepen samenkomen en sporten.
2. Mensen met een coronapaspoort krijgen meer vrijheden voor activiteiten die de economie stimuleren dan mensen zonder coronapaspoort. Ze hoeven niet meer thuis te werken, mogen winkelen zonder afspraak, en naar de horeca, bioscopen, concertzalen en evenementen.
3. Mensen met een coronapaspoort krijgen meer vrijheden voor activiteiten die het sociale leven verbeteren en de economie stimuleren dan mensen zonder coronapaspoort. Ze mogen binnen en buiten in grotere groepen samenkomen en sporten. Ze hoeven niet meer thuis te werken, mogen winkelen zonder afspraak, en naar de horeca, bioscopen, concertzalen en evenementen.

2.2 Ontwerp van het discrete keuze-experiment

De regering kijkt op dit moment hoe en wanneer coronamaatregelen weer versoepeld kunnen worden.

Eén van de mogelijkheden is om in de periode mei tot september, wanneer mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie uitgenodigd worden voor vaccinatie, een nationaal coronapaspoort (bewijs van niet besmettelijkheid) in te voeren. In het discrete keuze-experiment onderzoeken wij de wenselijkheid van verschillende varianten van zo'n paspoort.

Een beslissing die we namen bij het ontwerp van het experiment was dat we ons alleen richten op de wenselijkheid van het invoeren van een coronapaspoort voor Nederland. Welke vrijheden zouden mensen met zo'n paspoort moeten terugkrijgen in Nederland? De discussie of mensen die gevaccineerd zijn meer mogelijkheden zouden moeten krijgen wat betreft het reizen naar het buitenland maakte dus geen onderdeel uit van ons onderzoek. De reden om dit buiten ons onderzoek te laten is dat de Nederlandse overheid hier geen zelfstandige beslissingen over kan nemen.

In het keuze-experiment legden we 12 keuzes voor. Deelnemers moesten steeds kiezen uit twee verschillende opties: Coronapaspoort A en Coronapaspoort B. Deze opties verschillen in welke vrijheden mensen met een coronapaspoort zouden krijgen en in de datum wanneer deze vrijheden ingaan. Deelnemers moesten steeds aangeven welke optie hun voorkeur had en daarna konden ze ook aangeven of ze het gekozen coronapaspoort ook daadwerkelijk zouden adviseren aan de overheid of liever niet zouden invoeren, en iedereen zich aan dezelfde maatregelen moet houden tot september.

Aan deelnemers werd verteld dat vanaf september, als alle Nederlanders de mogelijkheid hebben gehad om zich te laten vaccineren, er geen verschil in vrijheden zou zijn tussen mensen met en zonder een coronapaspoort. We hebben uiteindelijk de volgende kenmerken opgenomen in ons onderzoek en Tabel 1 laat zien welke niveaus van de verschillende kenmerken onderdeel uitmaakten van ons onderzoek.

Tabel 1 – Kenmerken en mogelijke niveaus

Attributen	Levels
Vrijheden voor mensen met een coronapaspoort gaan in per:	1 mei 1 juni 1 juli 1 augustus
Met meerdere mensen samenkomen mag	Nee Alleen buiten Binnen en buiten
Winkelen zonder afspraak mag	Nee Ja
Horeca bezoeken mag	Nee Alleen buiten Binnen en buiten
Film- en concertzaal bezoeken mag	Nee Ja

Binnensporten mag	Nee Ja
Evenementen bezoeken mag	Nee Ja

Figuur 3 geeft twee voorbeelden van keuzetaken zoals respondenten die daadwerkelijk te zien kregen in het experiment.

Figuur 3a – Voorbeeld van een keuzetaak zoals respondenten die te zien kregen

Stel de overheid kiest ervoor om een nationaal coronapaspoort in te voeren en mensen met een coronapaspoort meer vrijheden te geven dan mensen zonder coronapaspoort. Welke ingangsdatum en combinatie van vrijheden zou u de regering adviseren: Coronapaspoort A of Coronapaspoort B?

(ga er vanuit dat onderstaande vrijheden tot september alleen gelden voor mensen met een coronapaspoort, vanaf september gelden dezelfde vrijheden voor mensen met en zonder coronapaspoort)

(1 van 13)

	Coronapaspoort A	Coronapaspoort B
 Vrijheden zijn geldig vanaf	1 Juni	1 Mei
 Met meerdere mensen samenkomen	✓	Alleen buiten
 Winkelen zonder afspraak	✗	✓
 Horeca bezoeken	✓	✗
 Film- en concertzaal bezoeken	✗	✓
 Evenementen bezoeken	✓	✗
 Binnensport	✗	✓
Mijn voorkeur is:	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Figuur 3b – Voorbeeld van een keuzetaak zoals respondenten die te zien kregen

Stel de overheid kiest ervoor om een nationaal coronapaspoort in te voeren en mensen met een coronapaspoort meer vrijheden te geven dan mensen zonder coronapaspoort. Welke ingangsdatum en combinatie van vrijheden zou u de regering adviseren: Coronapaspoort A of Coronapaspoort B?

(ga er vanuit dat onderstaande vrijheden tot september alleen gelden voor mensen met een coronapaspoort, vanaf september gelden dezelfde vrijheden voor mensen met en zonder coronapaspoort)

(1 van 13)

	Coronapaspoort A	Coronapaspoort B
 Vrijheden zijn geldig vanaf	1 Juli	1 Juni
 Met meerdere mensen samenkomen	Alleen buiten	✗
 Winkelen zonder afspraak	✓	✗
 Horeca bezoeken	✗	Alleen buiten
 Film- en concertzaal bezoeken	✓	✗
 Evenementen bezoeken	✓	✗
 Binnensport	✓	✗
Mijn voorkeur is:	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Na elke keuzetaak werden respondenten gevraagd of ze het gekozen coronapaspoort ook echt zouden aanbevelen aan de regering of liever het advies zouden geven om geen coronapaspoort in te voeren. Zie figuur hieronder voor een voorbeeld van deze vraag.

Zou u het coronapaspoort dat u gekozen heeft ook daadwerkelijk aan de regering adviseren?

- Ja**, ik zou de regering adviseren om een nationaal coronapaspoort met deze **ingangsdatum** en deze **extra vrijheden** in te voeren voor de periode tot september.
- Nee**, als dit de twee opties zijn waar de regering tussen kan kiezen, dan zou ik adviseren om **geen nationaal coronapaspoort** in te voeren voor de periode tot september.

2.3 Overige vragen

Nadat respondenten hun keuzes hadden gemaakt werd er ook aan hen gevraagd om hun keuzes toe te lichten: “kunt u kort beschrijven welke overwegingen voor u belangrijk waren bij het maken van de 12 keuzes tussen opties voor een coronapaspoort?” De argumenten die deelnemers noemen, kunnen worden gebruikt om beter te begrijpen waarom burgers voorstander of tegenstander zijn van bepaalde beleidsopties. Ten slotte hebben we deelnemers nog een set aan vragen gesteld over sociaaldemografische- en sociaaleconomische kenmerken (o.a. leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, woonplaats, huishoudsamenstelling, arbeidssituatie, financiële situatie). Ook werd aan respondenten gevraagd om aan te geven welk rapportcijfer zij aan hun gezondheid zouden geven of zij zelf tot de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie behoren en of zij van plan zijn zelf het vaccin te nemen (of al hebben gekregen). We hebben dit soort vragen gesteld om inzicht te krijgen in de mate waarin verschillende groepen Nederlanders andere voorkeuren hebben wat betreft de vaccinatievolgorde en het coronapaspoort. Tot slot is aan de respondenten een aantal stellingen voorgelegd met de vraag of zij het met de stellingen eens of oneens zijn.

- Door een vaccin te nemen kan ik mijzelf tegen COVID-19 beschermen
- Door een vaccin te nemen kan ik anderen tegen COVID-19 beschermen
- Ik ben bang voor de bijwerkingen van een COVID-19 vaccin
- Ik ben vanwege mijn levensovertuiging tegen vaccinatie
- Ik denk dat de overheid een vaccin alleen zal goedkeuren als bewezen is dat het goed werkt en voldoende veilig is
- Iedereen moet zelf weten of en wanneer zij zich laten vaccineren. De overheid moet zich daar niet mee bemoeien
- De overheid moet proberen om zoveel mogelijk Nederlanders te overtuigen om het COVID-19 vaccin te nemen
- In de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie zou de volgorde van vaccineren via loting bepaald moeten worden
- In de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie zouden mensen de uitnodiging voor vaccinatie onderling moeten kunnen ruilen

- Het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij
- Het invoeren van een coronapaspoort dwingt mensen zich te laten vaccineren
- Het invoeren van een coronapaspoort zal ertoe leiden dat mensen zichzelf gaan laten besmetten
- Ik zou het verstandig vinden als de Europese Unie besluit dat alleen mensen die het vaccin hebben gekregen op vakantie mogen naar het buitenland.

In de bijlage vindt u een volledig overzicht van de vragen die we aan respondenten hebben gesteld. We hebben het onderzoek zowel uitgevoerd met een steekproef uit een internetpanel (Dynata) die getrokken is met als doel om een representatief beeld te geven van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau als ook met open aanmelding. Aan het onderzoek met het internetpanel hebben 1.514 Nederlanders deelgenomen tussen 24 maart en 7 april 2021 en aan de open raadpleging hebben tussen 3 april en 20 april 2021 2.648 Nederlanders.

De belangrijkste reden om het onderzoek naar voorkeuren van Nederlanders over overheidsbeleid ook open te stellen voor het grote publiek is dat op deze manier twee kernwaarden van legitiem onderzoek naar voorkeuren van burgers geborgd zijn. Ten eerste is dat ‘representativiteit’. De deelnemers aan het onderzoek moeten een goede afspiegeling zijn van de Nederlandse bevolking. Dit realiseren we door te doen met een steekproef die als doel heeft om representatief te zijn voor de Nederlandse bevolking op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Ten tweede is dat ‘inclusiviteit’. Alle Nederlanders die hun voorkeuren willen doorgeven aan de overheid moeten de kans krijgen om aan het onderzoek deel te nemen. Dit borgen we door het onderzoek open te stellen voor alle Nederlanders boven de 18 jaar.

We hebben de uiteindelijke analyse uitgevoerd op basis van de antwoorden van 1.514 respondenten uit het internetpanel en 2.648 deelnemers aan de open raadpleging. We hebben de antwoorden van zogenaamde ‘speeders’ en ‘straightliners’ niet meegenomen. ‘Speeders’ zijn respondenten die het onderzoek zo snel invullen dat in twijfel kan worden getrokken hoe serieus zij antwoord hebben gegeven. ‘Straightliners’ zijn bijvoorbeeld respondenten die in alle keuzesituaties Coronapaspoort A of juist Coronapaspoort B kozen, wat gezien de combinaties in de keuzesituaties zeer onwaarschijnlijk was. Deelnemers aan het internetpanel moesten daarnaast de gehele vragenlijst invullen om meegenomen te worden in de analyses. Voor de open raadpleging geldt dat mensen tenminste de eerste rangschikkingstaken beantwoord moesten hebben om in de dataset te blijven.

Voordat deelnemers van start gingen met het onderzoek, werden zij geïnformeerd over de doelen, waar hun antwoorden zouden worden opgeslagen en met wie hun antwoorden zouden worden gedeeld. Vervolgens gaven zij informed consent. De studie is goedgekeurd door de Ethische Commissie van de TU Delft.

3. Hoofresultaten

In sectie 3.1 bespreken we eerst de achtergrondkenmerken van de twee samples. Sectie 3.2 gaat in op uitkomsten van het ranking- en rating experiment rond de verdeling van coronavaccins over gezonde Nederlanders tussen de 18 en 60 jaar. Sectie 3.3 bespreekt de resultaten van het keuze-experiment rond het coronapaspoort.

3.1 Achtergrondkenmerken van de respondenten

De achtergrondkenmerken van de respondenten zijn weergegeven in Tabel 2. Tabel 2 laat zien dat verschillende segmenten van de Nederlandse bevolking goed vertegenwoordigd zijn in de twee samples. Chi kwadraat toetsen laten zien dat de deelnemers vanuit het internetpanel een representatief beeld geven over de Nederlandse bevolking op het kenmerk geslacht ($p = 0,05$), maar niet op de kenmerken 'leeftijd' en 'opleidingsniveau'. De leeftijdsgroepen 18-29 jaar en 70+ zijn relatief ondervertegenwoordigd, terwijl de groep 60 – 69 jaar juist oververtegenwoordigd is. Nederlanders met een Havo, vwo, mbo 2-4 opleiding zijn oververtegenwoordigd, terwijl hoogopgeleiden oververtegenwoordigd zijn. De deelnemers aan de open deelname vormen geen goede afspiegeling van de Nederlandse bevolking. Vrouwen, hoogopgeleiden en Nederlanders van middelbare leeftijd zijn zeer sterk oververtegenwoordigd. Op een aantal plekken in het rapport geven we aan wat dit betekent voor de resultaten.

Tabel 2 – Achtergrondkenmerken van respondenten uit de steekproef

	Percentage internetpanel	in	Percentage in open raadpleging	Percentage Nederlandse bevolking
Alle respondenten				
Totaal	1514		2639	
Geslacht				
Man	46,6%		36,8%	49,3%
Vrouw	53,1%		62,5%	50,7%
Leeftijd				
18 – 29 jaar	13,1%		13,2%	19,0%
30 – 39 jaar	13,7%		16,0%	15,3%
40 – 49 jaar	17,0%		20,8%	15,7%
50 – 59 jaar	18,5%		26,6%	18,0%
60 – 69 jaar	23,5%		17,0%	15,0%
70 jaar of ouder	14,1%		6,7%	17,1%
Hoogst genoten opleiding				
Basisonderwijs, vmbo, havo, onderbouw, vwo-onderbouw, mbo1	26,4%		3,9%	28,5%
Havo, vwo, mbo 2-4	44,6%		15,5%	36,8%
Hbo bachelor, Universiteit bachelor	18,0%		36,2%	21,5%
Hbo master, Universiteit master	11,1%		44,3%	13,1%

3.2. Hoe waarden Nederlanders strategieën voor vaccinatievolgorde?

Als eerst presenteren we in Tabel 3 hoe deelnemers uit het internetpanel de vijf vaccinatie strategieën rangschikten en hoe zij de 100 punten verdeelden over de vijf strategieën. Tabel 4 laat dezelfde informatie zien voor de open raadpleging.

Tabel 3: Rangschikking en rating van vaccinatievolgorde strategieën door deelnemers internetpanel

	Meest aantrekkelijk	Nr.2	Nr. 3	Nr. 4	Minst aantrekkelijk	Gemiddeld aantal punten
Medische contactberoepen eerst	56.3%	27.1%	10.2%	3.2%	1.3%	31.0
Cruciale beroepen eerst	24.4%	39.4%	25.2%	8.5%	2.6%	23.4
Van oud naar jong	10.0%	9.0%	12.5%	53.9%	14.5%	18.5
Mantelzorgers eerst	4.4%	22.7%	46.3%	21.7%	4.8%	17.2
Van jong naar oud	2.9%	1.8%	5.8%	12.7%	76.8%	10.0

Tabel 4: Rangschikking en rating van vaccinatievolgorde strategieën door deelnemers open raadpleging

	Meest aantrekkelijk	Nr.2	Nr. 3	Nr. 4	Minst aantrekkelijk	Gemiddeld aantal punten
Medische contactberoepen eerst	59.3%	27.3%	9.9%	2.8%	0.7%	34.2
Cruciale beroepen eerst	19.5%	44.6%	22.9%	11.0%	2.0%	24.0
Van oud naar jong	14.8%	8.8%	16.3%	41.4%	18.7%	20.0
Mantelzorgers eerst	3.2%	15.9%	44.4%	26.9%	9.6%	13.6
Van jong naar oud	3.1%	3.4%	6.5%	17.9%	69.1%	8.1

We zien dat zowel bij de deelnemers uit het internetpanel als de open raadpleging dat voorkeuren voor de volgorde van vaccinatie afwijken van het voornemen van het Kabinet om van oud naar jong te vaccineren. Ongeveer de helft van de deelnemers vindt voorrang geven aan mensen die in medische contactberoepen werken de meest aantrekkelijke strategie, terwijl 1 op de 4 deelnemers uit het internetpanel de voorkeur geeft aan het starten met mensen die in cruciale beroepen werken (in de open raadpleging geldt dit voor ongeveer 1 op de 5 deelnemers). De strategie “van jong naar oud vaccineren” kan op de minste steun rekenen. Als we kijken naar het gemiddeld aantal punten dat deelnemers toekennen aan de vijf strategieën, dan zien we dat de verschillen niet zo groot zijn. De deelnemers uit het internetpanel kennen gemiddeld 30 punten toe aan de strategie “medische contactberoepen eerst” en 10 punten aan de strategie “van jong naar oud vaccineren”. Dit betekent dat de meeste deelnemers voor- en nadelen zien in de verschillende strategieën. De voorkeursstrategie van het Kabinet (van oud naar jong vaccineren) krijgt in beide raadplegingen van de gemiddelde deelnemer ongeveer 20 van de 100 punten. Voor zowel de internetraadpleging als de open raadpleging geldt dat “mantelzorgers eerst” beter scoort dan “van oud naar Jong” als we zouden kijken naar de rankingtaak, terwijl, “van oud naar jong” beter scoort als we kijken naar het gemiddeld aantal punten dat deelnemers aan deze optie hebben toegekend in de ratingtaak.

Na de eerste ranking- en ratingtaak vroegen wij aan respondenten om de twee bovenstaande taken te herhalen, maar nu moesten zij ervan uitgaan dat de overheid een coronapaspoort had ingevoerd voor de

periode van mei tot september. Deelnemers konden drie verschillende varianten van het paspoort te zien krijgen: 1) mensen met een coronapaspoort krijgen meer vrijheden voor activiteiten die de economie stimuleren dan mensen zonder coronapaspoort. Ze hoeven niet meer thuis te werken, mogen winkelen zonder afspraak, en naar de horeca, bioscopen, concertzalen en evenementen; 2) Mensen met een coronapaspoort krijgen meer vrijheden voor activiteiten die het sociale leven verbeteren dan mensen zonder coronapaspoort. Ze mogen binnen en buiten in grotere groepen samenkomen en sporten; 3) een combinatie van deze twee. Het valt op dat deelnemers meer punten gaan toekennen aan de strategie 'van jong naar oud' wanneer de overheid een coronapaspoort introduceert. Met een compare means test hebben we vastgesteld dat dit verschil zowel voor de open raadpleging als de internetraadpleging significant afwijkt. Met name in de open raadpleging groeit het draagvlak voor deze strategie door de introductie van een paspoort en is het niet meer de minst aantrekkelijke strategie.

Tabel 5: Verschillen in de rating van de strategieën voor vaccinatievolgorde bij de introductie van een coronapaspoort

	Medische contactberoepen eerst		Cruciale beroepen eerst		Van oud naar jong		Mantelzorgers eerst		Van jong naar oud	
	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open
Alle respondenten										
Geen paspoort	31.0	34.2	23.4	24.0	18.5	20.0	17.2	13.6	10.0	8.1
Paspoort economie	29.1	31.3	23.1	23.2	18.5	19.3	17.1	12.5	12.3	13.8
Paspoort sociaal leven	29.0	30.2	22.4	23.2	18.1	18.5	17.5	13.4	13.1	14.7
Paspoort beiden	30.5	31.8	23.0	22.1	17.3	18.9	16.0	13.1	13.6	14.1

We hebben verder gekeken of deelnemers uit verschillende socio-demografische groepen de ratingtaak anders invullen. Het eerste getal dat u ziet is het gemiddelde aantal punten dat is toegekend door de deelnemers uit het internetpanel en het tweede getal dat u ziet is het gemiddelde aantal punten dat is toegekend door deelnemers aan de open raadpleging.

Tabel 6: Gemiddeld aantal punten toegekend aan strategieën door verschillende socio-demografische groepen

	Medische contactberoepen eerst		Cruciale beroepen eerst		Van oud naar jong		Mantelzorgers eerst		Van jong naar oud	
	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open
Alle respondenten										
Totaal	31.0	34.2	23.4	24.0	18.5	20.0	17.2	13.6	10.0	8.1
Geslacht										
Man	31.4	33.7	23.2	21.9	18.7	22.8	17.3	13.7	9.3	7.8
Vrouw	30.7	34.5	23.6	25.3	18.2	18.5	17.0	13.6	10.5	8.2
Leeftijd										
18 – 29 jaar	28.8	35.2	22.1	23.8	19.5	17.0	18.4	13.5	11.2	10.5
30 – 39 jaar	30.5	27.2	23.9	26.3	18.1	17.1	15.4	12.2	12.1	7.1
40 – 49 jaar	29.8	33.8	23.7	24.1	19.8	20.6	16.5	14.1	10.1	7.5
50 – 59 jaar	31.0	32.1	24.6	22.3	17.1	23.5	16.5	13.0	10.3	9.1

60 – 69 jaar	31.7	34.3	23.3	24.6	17.6	19.5	18.4	14.9	9.0	6.7
70 jaar en ouder	33.8	34.6	22.4	24.1	18.6	18.9	17.3	15.3	7.9	7.2
Hoogst genoten opleiding										
Laag	29.9	31.9	23.8	20.9	18.9	25.8	17.3	14.3	10.1	7.1
Midden	31.0	31.6	22.9	24.4	18.7	19.6	17.4	10.6	18.7	8.5
Hoog	31.4	34.8	24.3	24.0	17.8	20.1	16.7	10.5	17.8	8.0
Beroepsgroep										
Medische contactberoep	34.1	42.5	21.0	21.8	17.2	15.8	15.5	12.5	12.3	7.5
Cruciaal beroep	28.5	31.6	23.5	29.3	18.8	18.0	17.3	13.7	11.8	7.4
Mantelzorg	24.4	28.1	24.0	18.2	20.1	24.5	19.6	22.7	12.0	6.5

Het valt op dat verschillende subgroepen (verschillende leeftijdsklassen, mannen/vrouwen, opleidingsniveaus) ongeveer hetzelfde denken over de wenselijkheid van de vijf strategieën voor vaccinatievolgorde onder gezonde Nederlanders tussen de 18 en 60 jaar. Het feit dat het internetpanel niet representatief is op de kenmerken leeftijd en opleidingsniveau heeft dus geen effect op de eindresultaten. De jongere deelnemers zijn wel iets positiever over de strategie “van jong naar oud vaccineren” dan ouderen, maar de verschillen zijn niet groot. In de open raadpleging is de groep 50-59 jaar bovengemiddeld positief over de strategie “van oud naar jong vaccineren”. Wel moet gezegd worden dat mensen die zelf in een medisch contactberoep werken of mantelzorger zijn substantieel meer punten toekennen aan de strategie die hen naar voren schuift in de vaccinatievolgorde.

Tabel 7 laat zien of mensen met verschillende risicopercepties rond een coronabesmetting de strategieën anders waarderen. Uit een F-toets blijkt dat er geen significante verschillen zijn.

Tabel 7: Gemiddeld aantal punten toegekend aan strategieën door groepen die verschillende risicopercepties rond een coronabesmetting hebben

	Medische contactberoepen eerst		Cruciaal beroepen eerst		Van oud naar jong		Mantelzorgers eerst		Van jong naar oud	
	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open	Inter	Open
Alle respondenten										
Totaal	31.0	34.2	23.4	24.0	18.5	20.0	17.2	13.6	10.0	8.1
Risico om besmet te raken met COVID-19										
Geen risico	31.1	25.6	24.7	17.5	14.0	33.2	17.5	11.1	12.9	12.8
Laag risico	31.9	34.3	23.7	24.3	17.5	19.5	17.0	13.6	9.9	8.2
Redelijk risico	30.3	34.4	23.2	24.3	19.4	19.6	17.4	13.8	9.7	7.9
Hoog risico	29.8	34.9	23.4	24.4	19.6	20.4	17.2	12.2	10.0	8.1
Extreem hoog risico	33.0	38.0	20.2	28.0	23.4	16.3	14.6	12.7	8.8	5.0
Risico om in ziekenhuis te belanden na besmetting										
Geen risico	29.4	33.9	24.8	21.6	18.0	22.0	16.6	12.7	11.2	9.8
Laag risico	31.6	34.7	23.9	25.6	17.9	18.0	16.9	13.6	9.7	8.1
Redelijk risico	31.1	34.2	23.0	23.6	18.4	21.3	17.8	13.4	9.7	7.5
Hoog risico	29.4	33.4	22.7	23.3	19.6	23.1	17.5	13.4	10.9	6.7

Extreem hoog risico	33.0	30.9	20.2	20.4	21.6	25.9	16.4	13.8	8.8	9.0
Risico om te overlijden na besmetting										
Geen risico	29.9	34.3	24.8	23.7	17.5	20.5	16.8	12.8	11.0	8.8
Laag risico	32.1	34.6	23.6	24.9	18.3	18.7	17.0	13.7	9.2	8.2
Redelijk risico	30.2	33.4	23.1	22.9	18.9	23.0	17.9	13.5	10.0	7.3
Hoog risico	29.4	33.9	22.0	24.5	19.3	21.2	17.2	14.3	12.2	6.2
Extreem hoog risico	32.0	31.6	20.4	19.4	21.0	27.7	16.6	11.7	10.0	9.7
Behoort men zelf tot de groep 18-60 zonder medische indicatie?										
Ja	30.2	34.3	23.7	23.9	18.6	20.2	16.4	13.2	11.1	8.5
Nee	32.1	34.1	23.2	24.7	18.2	19.3	17.9	14.4	8.7	7.5

We hebben deelnemers aan de open raadpleging gevraagd naar hun overwegingen bij het maken van de ranking- en ratingtaak. Waarom hebben zij een voorkeur voor het prioriteren van medische contactberoepen en cruciale beroepen (de argumenten die respondenten noemen voor het prioriteren van cruciale beroepen lopen nagenoeg gelijk op met de argumenten voor het prioriteren van medische contactberoepen)? We zien dat deze beroepsgroepen volgens Nederlanders prioriteit moeten krijgen omdat zij een verhoogde kans hebben om besmet te raken, terwijl ziekteverzuim juist bij deze beroepen voorkomen moet worden om de samenleving draaiende te houden. Ook geven deelnemers aan dat mensen die werkzaam zijn in deze beroepen potentiële superspreaders zijn, omdat ze een groot aantal mensen per dag ontmoeten. Als het vaccin ook besmetting kan voorkomen dan is het volgens deelnemers helemaal verstandig om deze beroepsgroepen als eerst het vaccin te geven om de pandemie de kop in te drukken. Tot slot geven deelnemers aan dat mensen die werkzaam zijn in de zorg en in cruciale beroepen de samenleving het afgelopen jaar een dienst hebben bewezen en dat zij daarom als beloning vaccinatievoorrang moeten krijgen. Hieronder een aantal illustratieve quotes:

“Medische beroepen lopen een grotere kans op besmetting. En bij een sterk ziekteverzuim hebben we er allemaal last van als we zorg nodig hebben.”

“Mensen die voor hun werk een verhoogd risico op besmetting hebben en waar wij als samenleving van afhankelijk zijn als eerst.”

“Als mensen voor hun beroep dicht bij anderen moeten komen, is de kans op besmetting groter. Het lijkt me daarom zinvol eerst die mensen te vaccineren zodat zij het niet door kunnen geven via hun werk.”

“Als een tandarts besmet raakt, besmet hij veel patiënten, valt zijn dienst uit en krijgen mensen niet de nodige zorg.”

“Als de zorg beschermd is, kunnen zij corona niet mee naar huis nemen of verspreiden onder andere zieke of kwetsbare mensen.”

“De contactberoepen en essentiële beroepen zijn nodig voor het in stand houden van de samenleving. Dat brengt wel een verhoogd risico met zich mee omdat er vaak veel in nauw contact wordt gewerkt met mensen. Deze beroepen kunnen veelal niet gedaan worden via thuiswerken, dus vind ik dat deze mensen als eerste gevaccineerd moeten worden om te garanderen dat ze deze essentiële beroepen kunnen

blijven doen. De andere groepen kunnen door de regels te volgen hun risico verminderen en daarom moeten die volgens mij een lagere prioriteit krijgen.”

“Zij die de maatschappij draaiende houden moeten voorrang hebben. Zonder hen zijn we nergens. In eerste instantie is dat natuurlijk het medisch personeel, maar dit geldt ook voor brandweerlieden, politieagenten, onderwijzers en mantelzorgers.”

“Medisch personeel heeft zich al die tijd ingezet dus is logisch dat zij eerst gaan.”

“Bovendien heeft de zorg wel bescherming verdiend na alles wat zij het afgelopen jaar heeft gedaan.”

In het onderzoek komt de huidige strategie van het Kabinet ‘van oud naar jong vaccineren’ als derde uit de bus. De deelnemers die deze strategie adviseren noemen dat je via deze strategie de mensen die het hoogste risico lopen als eerst beschermt, maar er wordt ook gezegd dat het een eenvoudig uit te voeren strategie is en de deelnemers die deze strategie adviseren geven aan dat het onwenselijk is om weer van strategie te veranderen. Hieronder een aantal illustratieve quotes:

“De mensen bij wie er de meeste consequenties zijn wanneer zij besmet raken, mogen wat mij betreft het eerste vaccinatie krijgen.”

“Ik vind het een vorm van beschaving om de meest kwetsbaren eerst in te enten.”

“Ouderen zijn het meest kwetsbaar. Zorgpersoneel, mantelzorgers, cruciale beroepen lopen risico maar, zijn meestal jong en gezond. Jongeren idem.”

“Van oud naar jong is gewoon de makkelijkste strategie.”

“Eenvoud. Geen gedoe met selectie & gedoe over wie in welke groep valt. Lijkt me handig als je snelheid wilt maken.”

“Niet teveel afwijken van het oorspronkelijke plan, elke wijziging zorgt weer voor rumoer en gedoe.”

“Niet steeds wisselen van strategie.”

Deelnemers die veel punten hebben toegekend aan de strategie “van jong naar oud vaccineren” geven aan dat zij vinden dat jongeren meer baat hebben bij het snel terugkrijgen van vrijheden dan ouderen en zij stellen dat jongeren het grootste offer moesten brengen dit jaar waardoor zij vanuit een gevoel van solidariteit nu sneller hun vrijheden moeten terugkrijgen. Hieronder een aantal illustratieve quotes:

“De jongeren zijn het meest gebaat bij sociale contacten. Het is daarom belangrijk dat zij als eerste zonder beperkingen deel kunnen nemen aan de maatschappelijke activiteiten.”

“Jongeren gun ik snel meer vrijheden, ze hebben het zwaar ivm hun sociale ontwikkeling die door corona stagneert.”

“Over jongeren wordt steeds gezegd dat vooral zij het virus overbrengen. Tegelijkertijd zijn zij ook het zwaarst getroffen. Ze worden belemmerd in hun ontwikkeling. Op 18-25 jarige leeftijd maak je veel meer dingen mee die je vormen dan als je 50 bent. Dus laat hen eerst hun vrijheid terug krijgen, waarmee je dan meteen zorgt dat ze het virus minder makkelijk over zullen brengen.”

“Gezien de invloed van de maatregelen de afgelopen maanden op de verschillende groepen is de groep van mijn voorkeur de groep die het meest heeft geleden onder deze maatregelen en ook in de toekomst gaat lijden zonder dat het voor deze groep echt van belang was. Dit heeft deze groep gedaan vanuit solidariteit. Nu het paspoort eraan komt waarmee gevaccineerde eerder dingen mogen lijkt het mij het eerlijkst om deze groep te belonen.”

“Eerlijkheid, mensen die het meeste nadeel van coronaregels ervaren zouden niet als laatste gevaccineerd moeten worden.”

“Daarna zouden eerst jongeren moeten worden gevaccineerd, die hebben het meest te lijden onder de coronamaatregelen, terwijl ze zelf minder last hebben van Covid-19 als ze het oplopen.”

“Jongeren betalen een veel te hoge tol om ouderen te beschermen nu.”

In de data vinden we relatief weinig deelnemers die argumenten aandragen om mantelzorgers te prioriteren. Hieronder een quote van een mantelzorger:

“Ben zeer kwetsbaar en 3 maal mantelzorger en niemand komt voor mij op omdat ik jonger ben. Als ik ziek word zal het ernstig tot zeer ernstige gevolgen hebben voor mijzelf en 3 mensen waar ik nu voor zorg met afstand en door alles voor ons contactloos te regelen.. Jammer dat dit soort situaties voor het gemak vergeten worden! Ik ben vast niet de enige. En dan worden er vaccins verspild en weggegeven aan mensen die het minder hard nodig hebben dan ik. Ik heb geen tijd en gelegenheid voor hard schreeuwen en mediaoptredens. De GGD en huisarts zeggen dat ze niets kunnen doen en het heel erg vinden. Dus kwetsbare mantelzorgers eerst!”

3.3. Hoe waarderen Nederlanders verschillende varianten van het coronapaspoort?

In het keuze-experiment moesten respondenten 12 keer een keuze maken tussen twee varianten van het coronapaspoort. Daarna is aan hen gevraagd of zij de door hen geadviseerde variant daadwerkelijk zouden aanbevelen aan de overheid. 26% van het internetpanel gaf in alle 12 de keuzesituaties aan dat zij de door hen gekozen variant wel zouden aanbevelen aan de overheid en 28,7% gaf juist in alle 12 de keuzesituaties aan dat zij geen nationaal coronapaspoort zouden aanbevelen. In de open raadpleging liggen deze percentages op 33,2% en 17,8%. Op basis van deze keuzes is een zogenaamd latente klasse model met lineair-additieve nutsfunctie geschat. Een latente klasse model neemt aan dat de preferentie- of nutsparameters van persoon tot persoon verschillen. Het is daarom een model dat rekening houdt met de heterogeniteit tussen respondenten in termen van hun voorkeuren voor een coronapaspoort. Het model veronderstelt dat respondenten telkens de beleids optie kiezen die volgens hen het grootste totaalnut heeft (het meest aantrekkelijk is). Voor meer details over dit model en de schattingsprocedure wordt de lezer verwezen naar Train (2009).

De uitkomsten van de keuze-experimenten kunnen worden gebruikt om te zien hoe Nederlanders verschillende vrijheden voor mensen met een coronapaspoort tegen elkaar afwegen. Tabel 8 laat zien dat als er een nationaal coronapaspoort ingevoerd gaat worden, deelnemers uit het internetpanel liefste willen dat dit pas vanaf 1 juni 2021 gebeurt. Hierbij vinden Nederlanders ‘het coronapaspoort geeft weer toegang tot de horeca’ het belangrijkste, gevolgd door ‘winkelen zonder afspraak’ en ‘in grote(re) groepen samenkomen. Opvallend is dat voorstanders en tegenstanders van een coronapaspoort hetzelfde denken

over deze prioritering van vrijheden voor mensen met een paspoort. Het valt ook op dat Nederlanders liever hebben dat het nationale coronapaspoort wordt ingevoerd op 1 juni dan op 1 mei. Verschillende deelnemers aan het onderzoek pleiten er bijvoorbeeld voor om niet te snel te gaan. Zij stellen dat ervaringen uit het verleden hebben laten zien dat er te snel te veel vrijheden werden toegestaan. Zie bijvoorbeeld de volgende quote van een deelnemer: *“vooral de datum van ingang niet te vroeg doen gezien de ervaring uit het verleden waarin ineens teveel vrijheden weer werden toegestaan.”*

Aan de andere kant ervaren verschillende deelnemers het coronapaspoort als “een hoop gedoe om niets” als het pas op 1 augustus wordt ingevoerd, omdat je dan de kans loopt dat het dan maar één maand geldt en weer wordt afgeschaft als er in september groepsimmunitie is bereikt. De volgende deelnemers geven aan geen nut te zien in het invoeren van een coronapaspoort als dit slechts voor een maand voordelen oplevert.

“Winkels bezoeken zonder afspraak lijkt me heerlijk, meerdere familieleden tegelijk ook. Als het paspoort maar voor een maandje is lijkt het me de moeite niet waard.”

“Ik heb voornamelijk gekeken naar de mogelijkheden om met meerdere mensen bijeen te komen, om de horeca te bezoeken en om weer binnen te kunnen sporten. Ook heb ik gekeken naar de data. Gaat het bijvoorbeeld om augustus, dan wacht ik liever nog een maand dan dat ik een coronapaspoort moet hebben.”

“Als er zo nodig een paspoort moet komen dan vanaf mei, anders al dat gedoe voor niks.”

Waar verschillend over gedacht wordt, is over de wenselijkheid van een coronapaspoort. Nederlanders zijn grofweg op te delen in 4 groepen.

- Groep 1 (34%): is sterk tegen de invoering van een nationaal coronapaspoort. Welke vrijheden een paspoort ook biedt, deze mensen zijn tegen. In deze groep zitten vooral Nederlanders tussen de 40 en 60 jaar en Nederlanders die zich niet willen laten vaccineren.
- Groep 2 (14%): is gematigd positief over een nationaal coronapaspoort. Mannen zijn oververtegenwoordigd in deze groep. De groep waardeert vooral de extra vrijheden die een paspoort geeft voor het beoefenen van binnensport, bezoeken van de horeca en het samenkomen met meer mensen.
- Groep 3 (26%): is zeer positief over een paspoort. Dit zijn vooral 60 plussers. Zij willen dat het paspoort zo snel mogelijk ingaat (liefst per 1 mei – als deze groep zelf gevaccineerd is) en dat het extra vrijheden geeft voor vooral het bezoeken van de horeca, winkelen zonder afspraak en het samenkomen met meer mensen.
- Groep 4 (26%): is in principe negatief over een nationaal coronapaspoort, maar deze groep kan eventueel over de streep worden getrokken als dit ervoor zorgt dat horeca en winkels weer snel toegankelijk zijn voor coronapaspoortbezitters evenals het samenkomen met meer mensen. In deze groep zitten vooral vrouwen, mensen jonger dan 60 jaar en mensen die bereid zijn zich te laten vaccineren.

Tabel 8: voorkeuren van de vier groepen

N=1.514	Class 1		Class 2		Class 3		Class 4	
	β est.	Rob. Se	β est.	Rob. Se	β est.	Rob. Se	β est.	Rob. Se
Vrijheden zijn geldig vanaf								
1 mei	0,43	-	-0,59	-	0,36	-	0,08	-
1 juni	-0,09	0,07	-0,03	0,04	0,12 ***	0,04	0,15 ***	0,03
1 juli	-0,61 ***	0,12	0,32 ***	0,08	-0,03	0,04	0,02	0,04
1 augustus	0,27 ***	0,09	0,30 ***	0,10	-0,45 ***	0,08	-0,25 ***	0,05
Met meerdere mensen samenkomen								
nee	-0,27	-	-0,16	-	-0,27	-	-0,38	-
alleen buiten	0,05	0,08	0,14 **	0,06	-0,02	0,03	0,11 ***	0,04
binnen en buiten	0,22 ***	0,08	0,02	0,08	0,29 ***	0,04	0,27 ***	0,04
Winkelen zonder afspraak								
nee	-0,39	-	-0,06	-	-0,45	-	-0,31	-
ja	0,39 ***	0,06	0,06	0,05	0,45 ***	0,05	0,31 ***	0,03
Horeca bezoeken								
nee	-0,56	-	-0,11	-	-0,60	-	-0,78	-
alleen buiten	0,34 ***	0,07	-0,06	0,05	0,15 ***	0,05	0,26 ***	0,04
binnen en buiten	0,22 **	0,09	0,17 ***	0,06	0,45 ***	0,05	0,52 ***	0,04
Film- en concertzaal bezoeken								
nee	0,08	-	-0,08	-	-0,25	-	-0,20	-
ja	-0,08	0,06	0,08	0,05	0,25 ***	0,02	0,20 ***	0,02
Evenementen bezoeken								
nee	-0,15	-	-0,04	-	-0,22	-	-0,19	-
ja	0,15 ***	0,06	0,04	0,06	0,22 ***	0,02	0,19 ***	0,03
Binnensport								
nee	-0,30	-	-0,23	-	-0,12	-	-0,17	-
ja	0,30 ***	0,06	0,23 ***	0,03	0,12 ***	0,03	0,17 ***	0,03
Alternatief specifieke constante								
coronapaspoort A	-0,11	0,11	0,23 ***	0,07	0,11 **	0,05	0,10 **	0,05
coronapaspoort B	0	-	0	-	0	-	0	-
geen coronapaspoort	3,42 ***	0,09	-1,39 ***	0,12	-1,69 ***	0,09	0,85 ***	0,06
Class assignment model								
constante	0,75 ***	0,18	-0,80 **	0,31	-0,37	0,26	-	-
man	-0,01	0,14	0,44 *	0,25	-0,01	0,14	-	-
leeftijd 40-60 jaar	0,41 **	0,19	-0,11	0,31	0,17	0,23	-	-
leeftijd 60-plus	-0,32	0,20	0,07	0,37	0,64 ***	0,22	-	-
bereid zich te vaccineren (ja)	-1,22 ***	0,16	-0,02	0,23	0,03	0,18	-	-
class shares	0,338		0,145		0,255		0,262	
log likelihood	-13.996,18							
Pseudo R^2	0,297							

Nadat deelnemers 13 keer een keuze hadden gemaakt, vroegen we hen om kort te beschrijven welke overwegingen voor hen belangrijk waren bij het maken van hun keuzes tussen opties voor een coronapaspoort. De tegenstanders vinden een paspoort om weer meer vrijheden terug te krijgen een buiten proportionele maatregel. Een groep deelnemers ervaart een coronapaspoort als een vorm van discriminatie die leidt tot een tweedeling in de samenleving tussen mensen die wel en geen paspoort hebben. Bij sommige deelnemers roept het coronapaspoort zelfs een associatie op met de Jodenster uit de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn er deelnemers die het coronapaspoort ervaren als een slinkse manier van de overheid om af te dwingen dat Nederlanders het vaccin nemen. Het valt op dat tegenstanders vooral fundamentele bezwaren noemen. Hieronder volgen een aantal voorbeelden van argumenten genoemd door deelnemers uit het Internetpanel:

“Een paspoort om iets te kunnen of te mogen doen buiten proportioneel van karakter.”

“Geen voorkeur want dan ontstaat er tweedeling.”

“Omdat ik het kerkbezoek mis heb ik vooral gelet op met meerdere mensen samen komen, maar ik vind het sowieso onwenselijk om een coronapaspoort in te voeren. Discriminatie is dat, je sluit mensen uit die er zelf soms niets aan kunnen doen.”

“Mijn advies is geen paspoort te doen. In de wet staat dat je mensen niet mag uitsluiten, dit is discriminatie. Gewoon weer terug naar normaal gaan en stoppen met agenda 2030! The great reset. Dit hoor je met je volk te overleggen of mensen dat wel willen! Antwoordt is NEE! paspoort is discrimineren, en kan je vergelijken met de joden ster! (is mijn mening).”

“Ik vind het coronapaspoort ongeveer hetzelfde als in de 2e Wereldoorlog met de Joodse bevolking werd gedaan.”

“Ik vind dit te gestoord voor woorden dit is onmenselijk. je kan niet zomaar mensen hun recht af nemen. en eigenlijk indirect dwingen te vaccineren en alle hoge pietjes daar niet ik ben niet dom.”

“Het is ook een vorm van mensen in een positie brengen of zetten dat ze zich (op slinkse wijze verplicht) laten vaccineren terwijl ze dat niet willen om toch alle vrijheden terug te krijgen die ze willen net als dat iedereen dat wil.”

“Kijken naar mijn interesses maar ik laat mij niet afdwingen een vaccin te nemen dus mijn paspoort gaat er niet komen. Ze zijn helemaal gek geworden.”

“Ik wil eigenlijk helemaal geen coronapaspoort, ik vind dat ik indirect word verplicht om wat met mijn lichaam te laten doen waar ik geen zin in heb, triest dat we al zo ver zijn gekomen. stel je voor, je hebt een ziekte die eigenlijk niet gevaarlijk is voor gezonde mensen maar je wordt wel door een stel onbenullen indirect verplicht om je te laten in spuiten met een goedje wat niet eens goed is getest en waar van men nog niet van kan zeggen wat de effecten zullen zijn op langere termijn. Covid 19 is de grootste scam van deze moderne tijd, de mensen die aan de verkeerde kant van de geschiedenis stonden zullen later gestraft worden daar ben ik van overtuigd. en ook al zal het allemaal zo zijn, wat voor gevaar ben ik als ik geen

prikje heb gehad en jij wel? jij bent toch beschermd dus waarom is het voor jou zo belangrijk dat ik ook een prikje heb gehad??”

Er zijn maar een paar deelnemers die meer praktische bezwaren noemen. Zo is er een deelnemer die er geen vertrouwen in heeft dat de overheid de implementatie van een coronapaspoort op een goede manier kan regelen, terwijl een andere deelnemer aangeeft dat de situatie er door een coronapaspoort verwarrender op wordt. Deze deelnemer vindt het overzichtelijker als er aan iedereen tegelijk vrijheden worden gegeven als het aantal besmettingen sterk is afgenomen.

Tot slot geeft één deelnemer de overheid het advies om duidelijker te communiceren dat een coronapaspoort tijdelijk is. Deze deelnemer geeft aan zelf een “anti-vaxxer” te zijn, maar toch een coronapaspoort te steunen als dit een tijdelijke maatregel is. De deelnemer zegt dat hij niet eerder had gehoord dat een paspoort tijdelijk zou zijn en adviseert de overheid dus om dit veel beter te communiceren. Hieronder de quote van deze deelnemer:

“Horeca en binnensport vond ik het belangrijkste. Evenementen ook, maar die heb ik minder meegenomen. Verder wil ik mede delen dat dit de eerste keer is dat ik ook maar ergens benoemd heb gezien dat het coronapaspoort zeer tijdelijk is. Ik mis deze communicatie vanuit de overheid, waardoor ik tot aan dit onderzoek erg tegen het coronapaspoort is. Als het echt een tijdelijke maatregel is, zal ik als “niet-vaxxer” achter dit plan staan en met mij meer. Communiceer dit beter!!”

Wat zegt de groep voorstanders van een nationaal coronapaspoort? De meeste voorstanders zien het coronapaspoort als een middel om weer zo snel mogelijk terug te gaan naar een normaal leven. Zij kijken ernaar uit om met vrienden en familie verjaardagen en feestdagen te kunnen vieren en om weer met een groep naar de horeca te kunnen gaan. Verschillende deelnemers geven aan dat de horeca de belangrijkste sector is om te kunnen bezoeken met een coronapaspoort, omdat dit weer inkomsten genereert voor de horeca en ervoor kan zorgen dat ondernemingen niet failliet gaan. Sommige deelnemers geven aan dat zij het onredelijk vinden om mensen die het vaccin hebben gekregen nog vrijheden te ontnemen. Hieronder volgen een aantal illustratieve quotes genoemd door voorstanders van een coronapaspoort uit het Internetpanel:

“Ik vind het belangrijk dat wanneer een groep een vaccin gekregen heeft, deze groep zo veel mogelijk weer alles kan doen wat veilig is met de verkregen bescherming tegen COVID-19. Dus dat niet een redelijk grote groep moet wachten tot er volledige groeps-immuniteit is.”

“Met familie en vrienden weer gezellig bij elkaar kunnen zijn uit eten verjaardagen en feestdagen weer met familie en vrienden kunnen vieren zoals voor deze corona crisis. Weer het normale leven zo ver dat mogelijk is weer kunnen oppakken.”

“Familie bezoeken, en dat de horeca weer open mag, zij leiden een enorm verlies of zijn inmiddels failliet.”

“Horeca en terrassen open. Weer meer roering. Restaurant open, concert kunnen bezoeken en mensen zien.”

“Horeca moet zo gauw mogelijk open zodat zij weer inkomsten kunnen krijgen.”

“Opening van de horeca, want ik werk in de horeca. Ik ben nu werkeloos deels, mijn ww is niet oneindig ,ik ben kostwinner en ruim 30 jaar mantelzorger. Kunt u zich het voorstellen. Het openbare leven moet zo snel mogelijk weer opgang komen. De mensen zijn aan het gewone leven toe.”

4. Overige resultaten

Nadat respondenten de rangschikkingstaak, de ratingtaak en het discrete keuze-experiment hadden afgerond kregen zij nog een aantal vragen. Zo vroegen wij respondenten of zij al gevaccineerd zijn of dat ze zelf van plan zijn om het vaccin te nemen als ze een uitnodiging krijgen. Als wij kijken naar de respondenten die op het moment van deelname aan het onderzoek nog geen uitnodiging hadden ontvangen voor vaccinatie, dan blijkt dat de vaccinatiebereidheid onder respondenten uit het internetpanel (75,1%) lager is dan de vaccinatiebereidheid onder deelnemers uit de open raadpleging (81,5%). Het percentage Nederlanders dat twijfelt of ze het vaccin nemen is lager in de open raadpleging (6,6%) dan in de internetraadpleging (13,0%). Het is goed te verklaren dat mensen die twijfelen over vaccineren minder geneigd zijn om deel te nemen aan een onderzoek naar voorkeuren over vaccinatievolgorde en het coronapaspoort. Het percentage deelnemers dat zich niet wil laten vaccineren is ongeveer even hoog in beide groepen. We constateren dat de vaccinatiebereidheid onder respondenten van het internetpanel hoger is dan de vaccinatiebereidheid die we in december hebben gemeten in een eerder onderzoek in December 2020 (Mouter et al., 2020b). Toen gaf 71% van de deelnemers aan dat zij het vaccin 'zeker wel' of 'waarschijnlijk wel' zouden nemen.

Tabel 9: vaccinatiebereidheid in dit onderzoek en vergeleken met gemeten vaccinatiebereidheid in december

	Dit onderzoek (internetpanel) 24 mrt – 7 apr	Dit onderzoek (open raadpleging) 3 apr – 20 apr
Ik ben al gevaccineerd	4,9%	8,9%
Ik heb een uitnodiging gekregen en een afspraak gemaakt	4,3%	3,7%
Ik heb een uitnodiging gekregen en moet nog een afspraak maken	1,5%	0,3%
Ik ben van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	64,4%	68,6%
Totaal vaccinatiebereidheid	75,1%	81,5%
Ik heb een uitnodiging gekregen en ik weet nog niet of ik mij ga laten vaccineren	0,5%	0,5%
Ik twijfel om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	12,5%	6,1%
Totaal twijfelaars	13,0%	6,6%
Ik ben niet van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	11,3%	11,3%
Ik heb een uitnodiging gekregen maar ga mij niet laten vaccineren	0,6%	0,5%
Totaal negatieve vaccinatiebereidheid	11,9%	11,8%

In zowel het onderzoek onder deelnemers van het internetpanel als de open raadpleging is de vaccinatiebereidheid onder ouderen van 60+ een stuk hoger dan bij jongeren. 61,8% van de deelnemers van het internetpanel tussen de 18 en 39 jaar oud zijn van plan het vaccin te nemen of zijn al gevaccineerd en bij de groep van 60 jaar en ouder ligt dit op 87,6%. Het valt op dat vooral de groep twijfelaars onder de jongeren substantieel is. Bij de open raadpleging is de vaccinatiebereidheid onder jongeren lager dan bij ouderen, maar de groep van 40-60 jaar heeft de laagste vaccinatiebereidheid.

Tabel 10: Verschil in vaccinatiebereidheid tussen deelnemers uit het internetpanel van verschillende leeftijdsgroepen

	18-39 jaar	40-59 jaar	60 jaar en ouder
Ik ben al gevaccineerd	2,0%	3,8%	8,1%
Ik heb een uitnodiging gekregen en een afspraak gemaakt	0%	0,8%	10,7%
Ik heb een uitnodiging gekregen en moet nog een afspraak maken	2,0%	0,6%	2,1%
Ik ben van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	57,8%	66,8%	66,7%
Totaal vaccinatiebereidheid	61,8%	72,0%	87,6%
Ik heb een uitnodiging gekregen en ik weet nog niet of ik mij ga laten vaccineren	1,0%	0,2%	0,5%
Ik twijfel om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	18,0%	13,5%	7,6%
Totaal twijfelaars	19,0%	13,7%	8,1%
Ik ben niet van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	18,8%	14,1%	3,3%
Ik heb een uitnodiging gekregen maar ga mij niet laten vaccineren	0,5%	0,4%	0,9%
Totaal negatieve vaccinatiebereidheid	19,3%	14,5%	4,2%

Tabel 11: Verschil in vaccinatiebereidheid tussen deelnemers uit de open raadpleging van verschillende leeftijdsgroepen

	18-39 jaar	40-59 jaar	60 jaar en ouder
Ik ben al gevaccineerd	5,4%	5,8%	19,4%
Ik heb een uitnodiging gekregen en een afspraak gemaakt	0,8%	0,8%	13,3%
Ik heb een uitnodiging gekregen en moet nog een afspraak maken	0,3%	0,2%	0,6%
Ik ben van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	74,7%	71,1%	55,9%

Totaal vaccinatiebereidheid	81,2%	77,9%	89,2%
Ik heb een uitnodiging gekregen en ik weet nog niet of ik mij ga laten vaccineren	0,4%	0,2%	1,3%
Ik twijfel om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	6,5%	6,6%	4,5%
Totaal twijfelaars	6,9%	6,8%	5,8%
Ik ben niet van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	11,6%	15,1%	3,4%
Ik heb een uitnodiging gekregen maar ga mij niet laten vaccineren	0,4%	0,2%	1,5%
Totaal negatieve vaccinatiebereidheid	12,0%	15,3%	4,9%

Tabellen 12 en 13 laten zien dat zowel voor de raadpleging met het internetpanel als de open raadpleging geldt dat de vaccinatiebereidheid onder vrouwen lager is dan onder mannen. In beide gevallen is de vaccinatiebereidheid het hoogst onder laagopgeleiden en het laagst onder middelbaar opgeleiden.

Tabel 12: Verschil in vaccinatiebereidheid tussen mannen en vrouwen uit het internetpanel en open raadpleging

	Man internet	Vrouw internet	Man open	Vrouw open
Ik ben al gevaccineerd	4,7%	5,2%	9,5%	8,6%
Ik heb een uitnodiging gekregen en een afspraak gemaakt	4,4%	4,3%	3,8%	3,7%
Ik heb een uitnodiging gekregen en moet nog een afspraak maken	2,0%	1,1%	0,1%	0,5%
Ik ben van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	67,1%	61,9%	71,0%	67,2%
Totaal vaccinatiebereidheid	78,2%	72,5%	84,4%	80,0%
Ik heb een uitnodiging gekregen en ik weet nog niet of ik mij ga laten vaccineren	0,7%	0,3%	0,2%	0,7%
Ik twijfel om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	11,0%	13,8%	5,0%	6,7%
Totaal twijfelaars	11,7%	14,1%	5,2%	7,4%
Ik ben niet van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	9,5%	12,8%	9,9%	11,9%
Ik heb een uitnodiging gekregen maar ga mij niet laten vaccineren	0,6%	0,6%	0,4%	0,6%
Totaal negatieve vaccinatiebereidheid	11,1%	13,4%	10,3%	12,5%

Tabel 13: Verschil in vaccinatiebereidheid tussen deelnemers uit het internetpanel met verschillende opleidingsniveaus

	Laag Int	Laag Open	Midden Int	Midden Open	Hoog Int	Hoog Open
Ik ben al gevaccineerd	5,3%	15,2%	5,0%	10,6%	4,6%	8,4%
Ik heb een uitnodiging gekregen en een afspraak gemaakt	4,3%	12,1%	5,1%	4,6%	2,7%	3,4%
Ik heb een uitnodiging gekregen en moet nog een afspraak maken	1,6%	0%	1,5%	0,6%	1,6%	0,3%
Ik ben van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	68,6%	57,6%	62,9%	56,5%	65,5%	71,5%
Totaal vaccinatiebereidheid	79,8%	84,9%	74,5%	72,3%	74,4%	83,6%
Ik heb een uitnodiging gekregen en ik weet nog niet of ik mij ga laten vaccineren	0,5%	0%	0,6%	0,6%	0,5%	0,5%
Ik twijfel om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	9,0%	6,1%	12,9%	8,5%	13,0%	5,5%
Totaal twijfelaars	9,5%	6,1%	13,5%	9,1%	13,5%	6,0%
Ik ben niet van plan om mij te laten vaccineren als ik een uitnodiging krijg	10,6%	6,1%	11,3%	17,1%	11,4%	10,1%
Ik heb een uitnodiging gekregen maar ga mij niet laten vaccineren	0%	3,0%	0,7%	1,5%	0,7%	0,3%
Totaal negatieve vaccinatiebereidheid	10,6%	9,1%	12,0%	18,6%	12,1%	10,4%

Verder is er aan respondenten gevraagd om te reageren op een aantal stellingen die gaan over hoe zij de coronacrisis ervaren en hun houding ten aanzien van het vaccin (Tabel 14). Een aantal stelling is eerder uitgevraagd in een onderzoek in December 2020 (Mouter et al., 2020b). We laten in de tabel zien hoe de stellingen zijn beantwoord door deelnemers vanuit het Internetpanel (het eerste getal), deelnemers aan de open raadpleging (het tweede getal) en deelnemers aan het onderzoek in December 2020 (het derde getal). Zo is 6% van zowel de deelnemers uit het Internetpanel en de open raadpleging het helemaal oneens met de stelling “door het vaccin te nemen kan ik mijzelf tegen COVID-19 beschermen” en dit gold voor 5% van de deelnemers aan het eerdere onderzoek in December 2020.

Het valt op dat de antwoorden van respondenten uit het internetpanel en de andere groep respondenten die in December dezelfde vragen kregen sterk overeenstemmen. De angst voor bijwerkingen is een stuk lager onder deelnemers aan de open raadpleging en deze groep bevat maar weinig deelnemers die vanwege hun levensovertuiging tegen vaccinatie is. Het meest opvallende resultaat is dat het aantal respondenten dat het eens is met de stelling: “Iedereen moet zelf weten of en wanneer hij zich vaccineert. De overheid moet zich daar niet mee bemoeien” een stuk groter is geworden vergeleken het onderzoek dat is uitgevoerd in December.

Tabel 14: reacties van respondenten op stellingen over coronacrisis en het COVID-19 vaccin

In welke mate bent u het eens met de volgende stellingen (Internetpanel / open raadpleging / onderzoek december 2020)						
		Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
1	Door het vaccin te nemen kan ik mijzelf tegen COVID-19 beschermen	6% / 6% / 5%	5% / 3% / 7%	17% / 8% / 26%	39% / 30% / 40%	33% / 54% / 22%
2	Door het vaccin te nemen kan ik anderen tegen COVID-19 beschermen	5% / 8% / 5%	7% / 5% / 6%	18% / 11% / 25%	39% / 30% / 40%	31% / 47% / 25%
3	Ik ben bang voor de bijwerkingen van een COVID-19 vaccin	14% / 21% / 10%	21% / 28% / 17%	27% / 21% / 30%	21% / 18% / 27%	17% / 11% / 16%
4	Ik ben vanwege mijn levensovertuiging tegen vaccinatie	70% / 86% / 65%	13% / 8% / 20%	9% / 4% / 10%	5% / 1% / 3%	3% / 1% / 2%
5	Ik denk dat de overheid een vaccin alleen zal goedkeuren als bewezen is dat het goed werkt en echt veilig is	8% / 8% / 4%	7% / 10% / 9%	24% / 13% / 25%	38% / 38% / 40%	23% / 31% / 22%
6	Ik vind dat de overheid moet proberen om zoveel mogelijk Nederlanders te overtuigen om het COVID-19 vaccin te nemen	8% / 9% / 6%	6% / 6% / 7%	19% / 9% / 23%	31% / 28% / 33%	37% / 49% / 31%
7	Iedereen moet zelf weten of en wanneer hij zich vaccineert. De overheid moet zich daar niet mee bemoeien	10% / 11% / 17%	17% / 26% / 20%	28% / 20% / 27%	25% / 21% / 18%	21% / 23% / 17%

Ons onderzoek bevatte ook een aantal stellingen die specifiek waren gericht op de wenselijkheid van het coronapaspoort en de vaccinatievolgorde. Tabel 15 presenteert de resultaten. Maar weinig respondenten vinden dat in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie de volgorde van vaccineren via loting bepaald zou moeten worden. Er is verdeeldheid onder respondenten over de vraag of mensen uit deze groep de uitnodiging voor vaccinatie onderling moeten kunnen ruilen. Meer dan de helft van de deelnemers aan het onderzoek denkt dat het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij en meer dan 40% vindt dat het invoeren van een nationaal coronapaspoort mensen dwingt om zich te laten vaccineren. Ongeveer de helft van de deelnemers vindt het verstandig als de Europese Unie besluit dat alleen mensen die het vaccin hebben gekregen op vakantie mogen naar het buitenland.

Tabel 15: reacties van respondenten op stellingen over het coronapaspoort en vaccinatievolgorde

In welke mate bent u het eens met de volgende stellingen? (internetpanel / open raadpleging)						
		Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
	In de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie zou de volgorde van vaccineren via loting bepaald moeten worden	32% / 50%	29% / 30%	28% / 14%	9% / 4%	2% / 2%
	In de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie zouden mensen de uitnodiging voor vaccinatie onderling moeten kunnen ruilen	23% / 25%	22% / 17%	29% / 18%	21% / 29%	6% / 11%

Het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij	7% / 8%	11% / 17%	26% / 18%	28% / 26%	29% / 31%
Het invoeren van een coronapaspoort dwingt mensen zich te laten vaccineren	6% / 13%	13% / 26%	26% / 19%	31% / 26%	25% / 17%
Het invoeren van een coronapaspoort zal ertoe leiden dat mensen zichzelf gaan laten besmetten	20% / 25%	26% / 33%	37% / 28%	11% / 10%	6% / 4%
Ik zou het verstandig vinden als de Europese Unie besluit dat alleen mensen die het vaccin hebben gekregen op vakantie mogen naar het buitenland.	15% / 26%	10% / 16%	24% / 12%	29% / 27%	22% / 20%

Uit het discrete keuze-experiment haalden wij zeer gedetailleerde informatie over de voorkeuren van Nederlanders voor een coronapaspoort. We hebben aan het eind van het onderzoek ook nog een losse vraag gesteld over de mate waarin deelnemers aan het onderzoek het eens zijn met de invoering van het coronapaspoort. Het is interessant dat 34% van de deelnemers het oneens is met het invoeren van een nationaal coronapaspoort en dit komt overeen met het discrete keuze-experiment waaruit volgde dat 34% van de deelnemers zeer negatief stond ten opzichte van het coronapaspoort. In Tabel 16 zien we dat de voorstanders en tegenstanders van een coronapaspoort de stellingen over het paspoort heel anders beantwoorden.

- Bijna 75% van de respondenten die het helemaal oneens zijn met de invoering van een nationaal coronapaspoort, zijn het eens met de stelling “iedereen moet zelf weten of en wanneer zij zich laten vaccineren. De overheid moet zich daar niet mee bemoeien.”
- Meer dan 90% van de respondenten die het eens zijn met de invoering van het nationale coronapaspoort vindt dat de overheid moet proberen om zoveel mogelijk Nederlanders te overtuigen om het COVID-19 vaccin te nemen.
- Slechts 2% van de respondenten die het eens zijn met de invoering van het nationale coronapaspoort is het helemaal eens met de stelling dat het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij. Bij respondenten die het helemaal oneens zijn met de invoering van een nationaal coronapaspoort is dit 84%.

Tabel 16 Hoe worden de stellingen beantwoord door deelnemers uit het internetpanel die voorstanders of tegenstander zijn van het coronapaspoort?

In hoeverre bent u het eens met het invoeren van een nationaal coronapaspoort?	Helemaal oneens	Oneens	Niet eens / niet oneens	Eens	Helemaal eens
Alle respondenten					
Totaal	23,1%	10,6%	25,6%	26,9%	13,7%
Iedereen moet zelf weten of en wanneer zij zich laten vaccineren. De overheid moet zich daar niet mee bemoeien					
Helemaal mee oneens	6,8%	7,5%	5,5%	11,3%	19,7%
Mee oneens	8,9%	26,4%	27,6%	35,6%	36,5%
Niet mee eens, niet mee oneens	9,6%	21,8%	30,9%	25,7%	18,7%
Mee eens	22,2%	28,0%	24,4%	18,4%	18,7%

Helemaal mee eens	52,5%	16,3%	11,5%	9,1%	6,4%
De overheid moet proberen om zoveel mogelijk Nederlanders te overtuigen om het COVID-19 vaccin te nemen					
Helemaal mee oneens	26,5%	3,3%	2,8%	0,2%	0,2%
Mee oneens	14,7%	6,7%	2,3%	1,6%	0,9%
Niet mee eens, niet mee oneens	18,1%	12,6%	7,8%	5,3%	1,7%
Mee eens	19,7%	39,3%	37,3%	33,0%	21,6%
Helemaal mee eens	23,1%	38,1%	49,8%	59,9%	75,6%
Het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij					
Helemaal mee oneens	1,7%	1,3%	0,5%	6,9%	25,6%
Mee oneens	1,4%	5,9%	11,1%	30,2%	34,4%
Niet mee eens, niet mee oneens	1,9%	8,4%	27,2%	32,8%	21,3%
Mee eens	11,3%	47,7%	51,2%	28,5%	16,1%
Helemaal mee eens	83,8%	36,8%	10,1%	1,6%	2,6%
Het invoeren van een coronapaspoort dwingt mensen zich te laten vaccineren					
Helemaal mee oneens	4,8%	7,1%	7,8%	13,6%	27,3%
Mee oneens	8,9%	27,6%	27,2%	38,9%	33,2%
Niet mee eens, niet mee oneens	10,3%	19,7%	36,9%	20,9%	17,1%
Mee eens	31,8%	32,2%	23,5%	23,1%	18,5%
Helemaal mee eens	44,3%	13,4%	4,6%	3,4%	4,0%
Ik zou het verstandig vinden als de Europese Unie besluit dat alleen mensen die het vaccin hebben gekregen op vakantie mogen naar het buitenland.					
Helemaal mee oneens	62,7%	22,2%	13,8%	6,5%	6,6%
Mee oneens	15,2%	22,6%	18,9%	14,0%	13,0%
Niet mee eens, niet mee oneens	7,5%	18,4%	19,4%	13,0%	7,8%
Mee eens	7,5%	27,2%	34,1%	43,9%	28,2%
Helemaal mee eens	7,0%	9,6%	13,8%	22,5%	44,3%

Referenties

- Bekker-Grob, E.W. de, Ryan, M., Gerard, K. (2012). Discrete choice experiments in health economics: a review of the literature. *Health Economics*, 21(2), 145-172.
- Chorus C, Sandorf ED, Mouter N. Diabolical dilemmas of COVID-19: An empirical study into Dutch society's trade-offs between health impacts and other effects of the lockdown. *PLoS One*. 2020;15(9):e0238683.
- Haidt, J. (2001). The emotional dog and its rational tail: a social intuitionist approach to moral judgment. *Psychological Review*, 108(4), 814.
- Hausman, J.A., Leonard, G.K., McFadden, D. (1995). A utility-consistent, combined discrete choice and count data model Assessing recreational use losses due to natural resource damage. *Journal of Public Economics*, 56(1), 1-30.
- Hensher, D.A., Rose, J.M., Greene, W.H. (2005). *Applied Choice Analysis: A Primer*. Cambridge University Press.
- Hoogink, J., Verelst, F., Kessels, R., van Hoek, A.J., Timen, A., Willem, L., Beutels, P., Wallinga, J., de Wit, G.A. (2020). Preferential differences in vaccination decision-making for oneself or one's child in The Netherlands: a discrete choice experiment. *BMC Public Health*, 20(828).
- Hoyos, D. (2010). The state of the art of environmental valuation with discrete choice experiments. *Ecological Economics*, 69(8), 1595-1603.
- Jonker MF, de Bekker-Grob E, Veldwijk J, Goossens L, Bour S, Ruten van Mólken M. COVID-19 contact-tracing apps: predicted uptake in the Netherlands based on a discrete choice experiment. 2020; *Journal of Medical Internet Research* 8(10), e20741.
- Kessels, R. (2020). Betere voorlichting over voordelen van vaccinatie nodig, *Economisch Statistische Berichten (ESB)*, 105(4782), 84-86.
- Lancsar, E., Louviere, J. (2008). Conducting Discrete Choice Experiments to Inform Healthcare Decision Making. *PharmacoEconomics*, 26(8), 661-677.
- Luyten, J., Tubeuf, S, Kessels, R. (2020). Who should get it first? Public preferences for distributing a COVID-19 vaccine. *Covid Economics* 57, 1-19.
- Mouter, N., van Cranenburgh, S., van Wee, B. (2017). Do individuals have different preferences as consumer and citizen? The trade-off between travel time and safety. *Transportation Research Part A - Policy and Practice*, 106, 333-349.
- Mouter, N., Ojeda Cabral, M., Dekker, T., van Cranenburgh, S. (2019). The value of travel time, noise pollution, recreation and biodiversity: a social choice valuation perspective. *Research in Transportation Economics* 76.

Mouter, N., De Ruijter, A., Kessels, R., van Wijhe, M., De Wit, A., Lambooi, M., van Exel, J. (2020a). De meeste Nederlanders staan niet vooraan voor het COVID-19 vaccin. <https://www.tudelft.nl/tbm/pwe/case-studies/covid-19-vaccin/>

Mouter, N., Boxebeld, S., Kessels, R., van Wijhe, M., De Wit, A., Lambooi, M., van Exel, J. (2020a). Groot draagvlak onder Nederlanders voor een 'vaccinatiebewijs light' <https://www.tudelft.nl/tbm/pwe/case-studies/vaccinatiebeleid/>

Mouter N, Hernandez JI, Itten AV. Public participation in crisis policymaking. (2021) How 30,000 Dutch citizens advised their government on relaxing COVID-19 lockdown measures. 2020;1–58. DOI: 10.1101/2020.11.09.20228718

Nisbett, R.E., Wilson, T.D. (1977). Telling more than we can know: verbal reports on mental processes. *Psychological Review*, 84(3), 231.

Train K. (2009). *Discrete Choice Methods with Simulation*, second ed. Cambridge University Press, Cambridge, U.K.

Rijksoverheid (2021): <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/04/16/voor-ziekenhuispersoneel-komt-biontech-pfizer-beschikbaar-als-eventueel-alternatief-voor-janssen>

Bijlage 1: vragenlijst

Pagina 1

Sinds begin januari worden er in Nederland mensen gevaccineerd tegen COVID-19. Het vaccineren begon bij de mensen die werkzaam zijn in de acute zorg. Op dit moment worden mensen gevaccineerd die een hoog risico hebben om ernstig ziek te worden wanneer zij besmet raken met COVID-19. Het gaat hier bijvoorbeeld om ouderen en mensen met een medische indicatie (bijvoorbeeld mensen met ernstig nierfalen, ernstig overgewicht of syndroom van Down).

Binnenkort komen mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie aan de beurt voor vaccinatie. Dit betreft ongeveer 7 miljoen Nederlanders. De verwachting is dat iedereen in deze groep die gevaccineerd wil worden in de maanden mei tot en met augustus het vaccin kan krijgen.

De regering moet binnenkort twee belangrijke beslissingen nemen. Ten eerste, moet er een beslissing worden genomen over de volgorde waarin mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie worden uitgenodigd voor vaccinatie. Met andere woorden, wie als eerst het vaccin moet krijgen. Ten tweede, moet er weer een beslissing genomen worden over wanneer de coronamaatregelen versoepeld kunnen worden. De huidige verwachting is dat in september voldoende mensen zijn gevaccineerd om veel van de huidige maatregelen te beëindigen. Iedereen in Nederland kan dan weer veel vrijheden terugkrijgen en grotendeels terugkeren naar een normaal leven. Het is echter ook mogelijk om bepaalde groepen mensen eerder al meer vrijheden te geven, vanwege het effect van de maatregelen op het sociale leven en de economie.

De overheid overweegt om een 'coronapaspoort' (ook wel 'bewijs van niet besmettelijkheid' genoemd) in te voeren voor mensen die al gevaccineerd zijn, een recente negatieve testuitslag kunnen tonen of in de afgelopen zes maanden aantoonbaar besmet zijn geweest met het coronavirus. Mensen met een coronapaspoort krijgen dan meer vrijheden dan mensen die geen coronapaspoort hebben of willen.

Voor de beslissing over de volgorde van vaccinatie en over het invoeren van een coronapaspoort heeft de regering verschillende opties. Wij onderzoeken de voorkeuren van Nederlanders over deze twee beslissingen.

Deze studie wordt uitgevoerd door onderzoekers van de Technische Universiteit Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam. De dataverzameling wordt betaald door de Technische Universiteit Delft. De onderzoekers ontvangen verder geen financiering voor dit onderzoek. De uitkomsten worden gedeeld met de Nederlandse overheid, zodat zij deze kunnen meenemen in hun adviezen aan de regering.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 20 minuten. Voor vragen kunt u mailen naar pwesupport@tudelft.nl

Wij willen u graag alvast hartelijk danken voor uw medewerking aan het onderzoek

Pagina 2

Wij verwerken al uw antwoorden volledig anoniem. In deze studie verzamelen wij geen gegevens waarmee wij deelnemers kunnen identificeren.

Aan dit onderzoek mogen alleen mensen meedoen die 18 jaar of ouder zijn. U mag op elk moment stoppen, mocht u dat willen.

Uw antwoorden worden bewaard door de Technische Universiteit Delft, op een beveiligde server, tot uiterlijk 1 september 2030. Het onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie van de Technische Universiteit Delft.

- Ik ben 18 jaar of ouder en wil meedoen aan dit onderzoek
- Ik ben jonger dan 18 jaar
- Ik doe liever niet mee aan dit onderzoek

Pagina 3

1) Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders
- Zeg ik liever niet

2) Wat is uw leeftijd?

- Jonger dan 18 jaar
- 18 – 29 jaar
- 30 – 39 jaar
- 40 – 49 jaar
- 50 – 59 jaar
- 60 – 69 jaar
- 70 – 79 jaar
- 80 jaar of ouder

3) Wat is de hoogste vorm van onderwijs die u heeft genoten? U hoeft hiervoor geen diploma te hebben behaald.

- Basisonderwijs
- VMBO-b/k, MBO1 (LTS, LEAO)
- VMBO-g/t, HAVO, VWO onderbouw (MAVO, MULO)
- MBO2 en MBO3 (MTS, MEAO)
- MBO4

- HAVO, VWO
- HBO-bachelor, WO-bachelor (HEAO, HTS)
- HBO-master, WO-master, doctor
- Weet ik niet

Pagina met tekst

De huidige verwachting is dat iedereen binnen de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie, die het coronavaccin wil, tussen mei en augustus dit jaar gevaccineerd kan worden. Wij vragen u om een advies te geven aan de regering over welke mensen binnen deze groep dan als eerst het vaccin moeten krijgen. U krijgt zo vijf strategieën te zien die de regering zou kunnen kiezen om de volgorde van vaccinatie te bepalen. Wij vragen u de vijf strategieën in de voor u juiste volgorde te zetten. De strategie die u het meest aantrekkelijk vindt zet u bovenaan en de strategie die u het minst aantrekkelijk vindt zet u onderaan.

4) Sleep de strategieën hieronder van de linker naar de rechter kolom. De strategie die u het meest aantrekkelijk vindt zet u bovenaan en de strategie die u het minst aantrekkelijk vindt zet u onderaan.

Als u met uw muis op de strategieën gaat staan vindt u meer informatie. U kunt de strategieën in de box aan de rechterkant nog onderling verplaatsen.

- Van jong naar oud
- Cruciale beroepen eerst
- Mantelzorgers eerst
- Van oud naar jong
- Medische contactberoepen eerst

5) We vragen u nu om 100 voorkeurspunten te verdelen over deze vijf strategieën. Als een strategie uw sterke voorkeur heeft, dan geeft u deze veel punten. Als een strategie minder uw voorkeur heeft, dan geeft u deze weinig punten.

- Van jong naar oud
- Cruciale beroepen eerst
- Mantelzorgers eerst
- Van oud naar jong
- Medische contactberoepen eerst

6) We vragen u nog een keer om een advies te geven aan de regering over welke mensen binnen de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie vanaf mei aanstaande als eerst het vaccin moet krijgen. Het verschil met hiervoor is dat we u nu vragen zich voor te stellen dat de regering voor de periode van mei tot september een coronapaspoort invoert.

Nederlanders die gevaccineerd zijn, een negatieve testuitslag van maximaal 2 dagen oud hebben, of in de afgelopen 6 maanden aantoonbaar besmet zijn geweest met het coronavirus, komen hiervoor in aanmerking.

Mensen met een coronapaspoort krijgen meer vrijheden voor activiteiten die het sociale leven verbeteren dan mensen zonder coronapaspoort. Ze mogen binnen en buiten in grotere groepen samenkomen en sporten.

Wij vragen u om een advies te geven aan de regering over welke mensen binnen de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie als eerst het vaccin moeten krijgen. U krijgt zo opnieuw vijf strategieën te zien die de regering zou kunnen kiezen om de volgorde van vaccinatie te bepalen.

Wij vragen u de vijf strategieën in de voor u juiste volgorde te zetten. De strategie die u het meest aantrekkelijk vindt zet u bovenaan en de strategie die u het minst aantrekkelijk vindt zet u onderaan.

Sleep de strategieën hieronder van de linker naar de rechter kolom. De strategie die u het meest aantrekkelijk vindt zet u bovenaan en de strategie die u het minst aantrekkelijk vindt zet u onderaan. Als u met uw muis op de strategieën gaat staan vindt u meer informatie. U kunt de strategieën in de box aan de rechterkant nog onderling verplaatsen.

- Van jong naar oud
- Cruciale beroepen eerst
- Mantelzorgers eerst
- Van oud naar jong
- Medische contactberoepen eerst

7) We vragen u nu om 100 voorkeurspunten te verdelen over deze vijf strategieën. Als een strategie uw sterke voorkeur heeft, dan geeft u deze veel punten. Als een strategie minder uw voorkeur heeft, dan geeft u deze weinig punten.

- Van jong naar oud
- Cruciale beroepen eerst
- Mantelzorgers eerst
- Van oud naar jong
- Medische contactberoepen eerst

8) Bij het aangeven van uw voorkeur voor welke mensen binnen de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie als eerst gevaccineerd moeten worden, hoeveel rekening heeft u gehouden met:

	Helemaal niet	Een beetje	Veel	Heel veel	Alleen maar
De effecten hiervan voor uzelf					
De effecten hiervan voor uw familie of					

vrienden					
De effecten hiervan voor andere Nederlanders					

9) Behoort u tot de groep die in de periode mei tot september het vaccin kan krijgen? Oftewel, bent u tussen 18 en 60 jaar oud en heeft u geen medische indicatie? Klik **hier** met uw muis voor meer uitleg over wanneer iemand een medische indicatie heeft.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

10a) ALLEEN VOOR RESPONDENTEN DIE BIJ 9 “NEE INVULDEN”

Welke optie hieronder is het meest op u van toepassing?

- Ik ben zeker wel van plan om mij te laten vaccineren
- Ik ben waarschijnlijk wel van plan om mij te laten vaccineren
- Ik twijfel nog of ik mij ga laten vaccineren
- Ik ben waarschijnlijk niet van plan om mij te laten vaccineren
- Ik ben zeker niet van plan om mij te laten vaccineren
- Ik wil deze vraag liever niet beantwoorden

10B) ALLEEN VOOR RESPONDENTEN DIE BIJ 9 “JA INVULDEN”

Heeft u al een uitnodiging ontvangen voor vaccinatie?

- Ja, en ik ben al gevaccineerd
- Ja, en ik heb een afspraak gemaakt voor vaccineren
- Ja, maar ik moet nog een afspraak maken om me te laten vaccineren
- Ja, maar ik weet nog niet of ik me laat vaccineren
- Ja, maar ik ga me niet laten vaccineren
- Nee, maar ik wil me wel laten vaccineren
- Nee, en ik weet nog niet of ik me wil laten vaccineren
- Nee, en ik ga me niet laten vaccineren
- Ik wil deze vraag liever niet beantwoorden

11) Hoe ziet uw huishouden er normaal gesproken uit?

- Ik woon alleen
- Ik woon alleen met een kind of kinderen
- Ik woon samen met mijn partner
- Ik woon samen met mijn partner en kind of kinderen
- Ik woon samen met één of meer huisgenoten

- Ik woon bij mijn ouders
- Anders, namelijk

12) Wat is uw huidige arbeidsstatus? Als er meerdere mogelijkheden van toepassing zijn (bijvoorbeeld als u parttime werkt en studeert), selecteert u de activiteit die de meeste tijd in beslag neemt.

- Werkzaam in loondienst
- Werkzaam als zelfstandige
- Arbeidsongeschikt
- Gepensioneerd
- Huisvrouw/man
- Niet werkzaam, werkzoekend
- Student, scholier

13) In welke sector bent u werkzaam? Het gaat hierbij om de baan waarin u de meeste uren werkzaam was.

- **Medisch contactberoep** Bijvoorbeeld fysiotherapeuten, tandartsen en verloskundigen.
- **Cruciaal beroep** Bijvoorbeeld onderwijs of kinderopvang, ordehandhaving, hulpdiensten of openbaar vervoer.
- **Mantelzorger** indien u aantoonbaar al drie maanden of langer ten minste 8 uur per week zorg en ondersteuning bieden aan een familielid of bekende met gezondheidsproblemen of ouderdomskwalen
- Andere sector, namelijk

14) Als u denkt aan het totale inkomen per maand van uw huishouden, hoe goed kan uw huishouden rondkomen?

- Met veel moeite
- Met enige moeite
- Niet met moeite maar ook niet gemakkelijk
- Vrij gemakkelijk
- Gemakkelijk

Pagina met tekst

De regering heeft het afgelopen jaar veel maatregelen ingevoerd die de vrijheden van burgers beperken. Deze maatregelen hebben geholpen om de verspreiding van het coronavirus en de druk op de ziekenhuizen te beperken, en zo het aantal Nederlanders dat ernstig ziek werd of overleed als gevolg van een besmetting te verlagen. Deze maatregelen hebben echter ook grote gevolgen voor ons sociale leven en de economie. De regering kijkt daarom steeds hoe en wanneer deze maatregelen weer versoepeld kunnen worden. Een van de mogelijkheden is om in de periode mei tot september, wanneer mensen in de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie uitgenodigd worden voor vaccinatie, een coronapaspoort (bewijs van niet besmettelijkheid) in te voeren.

Vanaf september, als alle Nederlanders de mogelijkheid hebben gehad om zich te laten vaccineren, kunnen de meeste coronamaatregelen beëindigd worden en kan iedereen grotendeels terugkeren naar een normaal leven. Indien een coronapaspoort wordt ingevoerd, zouden mensen met een coronapaspoort in de maanden mei tot september al een aantal vrijheden kunnen terugkrijgen.

Om te achterhalen wat Nederlanders hiervan vinden, leggen we u 13 keuzes voor. U wordt steeds gevraagd om te kiezen uit twee verschillende opties: Coronapaspoort A en Coronapaspoort B. Deze opties verschillen in welke vrijheden mensen met een coronapaspoort zouden krijgen en in de datum wanneer deze vrijheden ingaan. Geef bij elke keuze aan welke optie uw voorkeur heeft. Daarna kunt u het ook aangeven als u het coronapaspoort liever niet zou invoeren, en iedereen zich aan dezelfde maatregelen moet houden tot september. We zijn benieuwd naar uw mening, er zijn dus geen goede of foute keuzes. De keuzes die we u vragen te maken lijken op elkaar, toch zijn er verschillen en is het belangrijk voor ons dat u alle keuzes zorgvuldig bekijkt en invult.

LET OP: Er wordt ook door de Europese Commissie nagedacht over het invoeren van een EU-coronapaspoort. Hiermee zou het vrij reizen voor werk, studie, familiebezoek en vakantie tussen landen binnen de EU weer op gang kunnen komen. Dit is geen onderdeel van het nationale coronapaspoort waar deze studie over gaat.

VRAAG 15 – 28 ZIJN KEUZETAKEN. HIERONDER VINDT U TWEE VOORBEELDEN

Stel de overheid kiest ervoor om een nationaal coronapaspoort in te voeren en mensen met een coronapaspoort meer vrijheden te geven dan mensen zonder coronapaspoort. Welke ingangsdatum en combinatie van vrijheden zou u de regering adviseren: Coronapaspoort A of Coronapaspoort B?

(ga er vanuit dat onderstaande vrijheden tot september alleen gelden voor mensen met een coronapaspoort, vanaf september gelden dezelfde vrijheden voor mensen met en zonder coronapaspoort)

(1 van 13)

	Coronapaspoort A	Coronapaspoort B
 Vrijheden zijn geldig vanaf	1 Juni	1 Mei
 Met meerdere mensen samenkomen	✓	Alleen buiten
 Winkelen zonder afspraak	✗	✓
 Horeca bezoeken	✓	✗
 Film- en concertzaal bezoeken	✗	✓
 Evenementen bezoeken	✓	✗
 Binnensport	✗	✓
Mijn voorkeur is:	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Zou u het coronapaspoort dat u gekozen heeft ook daadwerkelijk aan de regering adviseren?

- Ja**, ik zou de regering adviseren om een nationaal coronapaspoort met deze **ingangsdatum** en deze **extra vrijheden** in te voeren voor de periode tot september.
- Nee**, als dit de twee opties zijn waar de regering tussen kan kiezen, dan zou ik adviseren om **geen nationaal coronapaspoort** in te voeren voor de periode tot september.

Stel de overheid kiest ervoor om een nationaal coronapaspoort in te voeren en mensen met een coronapaspoort meer vrijheden te geven dan mensen zonder coronapaspoort. Welke ingangsdatum en combinatie van vrijheden zou u de regering adviseren: Coronapaspoort A of Coronapaspoort B?

(ga er vanuit dat onderstaande vrijheden tot september alleen gelden voor mensen met een coronapaspoort, vanaf september gelden dezelfde vrijheden voor mensen met en zonder coronapaspoort)

(1 van 13)

	Coronapaspoort A	Coronapaspoort B
 Vrijheden zijn geldig vanaf	1 Juli	1 Juni
 Met meerdere mensen samenkomen	Alleen buiten	✗
 Winkelen zonder afspraak	✓	✗
 Horeca bezoeken	✗	Alleen buiten
 Film- en concertzaal bezoeken	✓	✗
 Evenementen bezoeken	✓	✗
 Binnensport	✓	✗
Mijn voorkeur is:	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Zou u het coronapaspoort dat u gekozen heeft ook daadwerkelijk aan de regering adviseren?

- Ja**, ik zou de regering adviseren om een nationaal coronapaspoort met deze **ingangsdatum** en deze **extra vrijheden** in te voeren voor de periode tot september.
- Nee**, als dit de twee opties zijn waar de regering tussen kan kiezen, dan zou ik adviseren om **geen nationaal coronapaspoort** in te voeren voor de periode tot september.

29) Geef uw gezondheid een cijfer. Geef aan hoe gezond u zich op dit moment voelt. De '0' staat voor de slechtste gezondheid die u zich kunt voorstellen, de '10' voor de beste gezondheid die u zich kunt voorstellen.

30) Geef uw geluk een cijfer. Geef aan hoe gezond u zich op dit moment voelt. De '0' staat voor zeer ongelukkig, de '10' voor volmaakt gelukkig.

31) Heeft u een chronische aandoening, die tenminste al 12 maanden duurt of gaat duren en waarvoor u regelmatig op controle moet bij een arts en/of medicijnen gebruikt?

- Ja
- Nee
- Ik wil deze vraag liever niet beantwoorden

32) Heeft u een huisgenoot met een chronische aandoening, die tenminste al 12 maanden duurt of gaat duren en waarvoor zij/hij regelmatig op controle moet bij een arts en/of medicijnen gebruikt?

- Ja
- Nee
- Ik wil deze vraag liever niet beantwoorden

33) Geeft u al drie maanden of langer ten minste 8 uur per week zorg en ondersteuning aan een familielid of bekende met gezondheidsproblemen of ouderdomskwalen?

- Ja
- Nee, ik geef minder lang of minder uren per week zorg en ondersteuning
- Nee

34) In welke provincie woont u?

- Drenthe
- Flevoland
- Friesland
- Gelderland
- Groningen
- Limburg
- Noord-Brabant
- Noord-Holland
- Utrecht

- Overijssel
- Zeeland
- Zuid-Holland

35) In welke omgeving woont u (geef uw beste schatting)?

- Dorp
- Kleine stad (5.000 tot 25.000 inwoners)
- Middelgrote stad (25.000 tot 100.000 inwoners)
- Grote stad (meer dan 100.000 inwoners)

36) Kunt u kort beschrijven welke overwegingen voor u belangrijk waren bij het maken van de 13 keuzes tussen opties voor een coronapaspoort?

37) In hoeverre bent u het eens met het invoeren van een nationaal coronapaspoort dat binnen Nederland bepaalde groepen mensen alvast meer vrijheden geeft voor de periode mei tot september dit jaar? Vanaf september, als alle Nederlanders de kans hebben gekregen om zich te laten vaccineren, gelden dezelfde vrijheden voor mensen met en zonder coronapaspoort.

- Helemaal oneens
- Oneens
- Niet eens en niet oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

38) Hoe schat u de volgende risico's in voor u zelf? (per item: 1. geen risico / 2. laag risico / 3. redelijk risico / 4. hoog risico / 5= extreem hoog risico)

- Besmet raken met het coronavirus
- Ziek worden na besmetting met het coronavirus
- In het ziekenhuis opgenomen worden na besmetting met het coronavirus
- Overlijden na besmetting met het coronavirus

39) De regering heeft een aantal voorzorgsmaatregelen aanbevolen die mensen in Nederland zelf kunnen nemen om de verspreiding van het coronavirus te helpen beperken. Hoe vaak volgt u de onderstaande voorzorgsmaatregelen op? (per item: 1. Nooit / 2. Zelden / 3. Soms / 4. Meestal / 5. Altijd)

- Was mijn handen met zeep gedurende minimaal 20 seconden
- Hoest en nies in de binnenkant van mijn elleboog
- Gebruik papieren zakdoekjes
- Houd anderhalve meter afstand van anderen als ik buiten ben

40) Hoe vaak volgt u de volgende voorzorgsmaatregelen op? (per item: 1. Nooit / 2. Zelden / 3. Soms / 4. Meestal / 5. Altijd)

- Geen handen schudden
- Thuisblijven als ik verkoudheidsklachten heb
- Thuisblijven als een huisgenoot koorts heeft
- Het huis alleen verlaten voor essentiële zaken (zoals boodschappen, apotheek)

41) Hoe vaak heeft u in de afgelopen week mensen thuis op bezoek gehad waarbij u niet 1.5 meter afstand heeft gehouden (bijvoorbeeld door handen te schudden, een knuffel, dicht op elkaar te staan of te zitten)?

- Niet
- 1 of 2 keer
- Dagelijks
- Vaker dan 1 keer per dag

42) Hoe vaak heeft u in de afgelopen week buitenshuis mensen ontmoet waarbij u niet 1.5 meter afstand heeft gehouden (bijvoorbeeld door handen te schudden, een knuffel, dicht op elkaar te staan of te zitten)?

- Niet
- 1 of 2 keer
- Dagelijks
- Vaker dan 1 keer per dag

43) In welke mate bent u het eens met onderstaande stellingen? (per item: 1. Helemaal oneens / 2. Oneens / 3. Niet eens en niet oneens / 4. Eens / 5. Helemaal eens)

- Mensen in uw directe omgeving (familie, vrienden) houden zich aan de maatregelen van de regering om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan
- Mensen in Nederland houden zich aan de maatregelen van de regering om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan

44) Hoe effectief vindt u de huidige maatregelen van de regering om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan?

- Helemaal niet effectief
- Niet effectief
- Neutraal
- Effectief
- Heel effectief

45) Indien de maatregelen van de regering om het coronavirus in te dammen blijven zoals ze nu zijn, hoelang denkt u de situatie **mentaal** nog vol te kunnen houden?

- Minder dan een week,
- Meer dan een week, maar minder dan een maand
- Meer dan een maand, maar minder dan drie maanden
- Meer dan drie maanden, maar minder dan zes maanden
- Meer dan zes maanden, maar minder dan een jaar
- Meer dan een jaar

46) Indien de maatregelen van de regering om het coronavirus in te dammen blijven zoals ze nu zijn, hoelang denkt u de situatie **financieel** nog vol te kunnen houden?

- Minder dan een week,
- Meer dan een week, maar minder dan een maand
- Meer dan een maand, maar minder dan drie maanden
- Meer dan drie maanden, maar minder dan zes maanden
- Meer dan zes maanden, maar minder dan een jaar
- Meer dan een jaar

47) In welke mate bent u het eens met onderstaande stellingen? (per item: 1. Helemaal oneens / 2. Oneens / 3. Niet eens en niet oneens / 4. Eens / 5. Helemaal eens)

- Door een vaccin te nemen kan ik mijzelf tegen COVID-19 beschermen
- Door een vaccin te nemen kan ik anderen tegen COVID-19 beschermen

- Ik ben bang voor de bijwerkingen van een COVID-19 vaccin
- Ik ben vanwege mijn levensovertuiging tegen vaccinatie
- Ik denk dat de overheid een vaccin alleen zal goedkeuren als bewezen is dat het goed werkt en voldoende veilig is
- Iedereen moet zelf weten of en wanneer zij zich laten vaccineren. De overheid moet zich daar niet mee bemoeien
- De overheid moet proberen om zoveel mogelijk Nederlanders te overtuigen om het COVID-19 vaccin te nemen
- In de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie zou de volgorde van vaccineren via loting bepaald moeten worden
- In de groep 18-60 jaar zonder medische indicatie zouden mensen de uitnodiging voor vaccinatie onderling moeten kunnen ruilen
- Het invoeren van een coronapaspoort leidt tot verdeeldheid in de maatschappij
- Het invoeren van een coronapaspoort dwingt mensen zich te laten vaccineren
- Het invoeren van een coronapaspoort zal ertoe leiden dat mensen zichzelf gaan laten besmetten
- Ik zou het verstandig vinden als de Europese Unie besluit dat alleen mensen die het vaccin hebben gekregen op vakantie mogen naar het buitenland.

48) Geef uw mening over de volgende stellingen (per item: 1. Helemaal niet waar / 2. Niet waar / 3. Niet zeker of neutraal / 4. Waar / 5. Helemaal waar)

- Er is bijna niets belangrijker voor mij dan dingen te doen om anderen te helpen.
- Ik doe vaak mijn uiterste best om dingen voor anderen te doen.

49) Geef uw mening over de volgende stellingen (per item: 1. (Bijna) nooit / 2. Zelden / 3. Soms / 4. Meestal / 5. (Bijna) altijd)

- Ik denk aan de gevoelens van anderen voordat ik iets doe wat zij misschien niet leuk vinden.
- Ik doe graag dingen voor anderen, zelfs als ik er niets voor terug krijg.
- Ik zorg ervoor dat wat ik wil gaan doen geen problemen veroorzaakt voor anderen.
- Voordat ik iets doe, denk ik na over welke invloed het zal hebben op de mensen om mij heen.
- Ik doe hard mijn best om de gevoelens van andere mensen niet te kwetsen.

50) In welke mate bent u het eens met de volgende uitspraken? (per item: 1. Helemaal oneens / 2. Oneens / 3. Niet eens en niet oneens / 4. Eens / 5. Helemaal eens)

- Ik denk dat ik goed voor mijn lichaam zorg.
- Het is belangrijk voor me mijn leven zo in te richten dat ik ook later nog een goede gezondheid geniet.
- Mijn gezondheid betekent alles voor me.
- Ik neem het niet zo nauw met mijn gezondheid.
- Veiligheid staat voorop, waar het mijn gezondheid betreft.
- Voor een goede gezondheid nu en later ben ik bereid veel dingen te laten.

51) Hoe moeilijk vond u de vragenlijst?

- Heel makkelijk
- Makkelijk
- Niet makkelijk, maar ook niet moeilijk
- Moeilijk
- Heel moeilijk

52) Wat vond u van de lengte van deze vragenlijst?

- Veel te lang
- Te lang
- Acceptabel
- Precies goed

53) Heeft u de vragenlijst zelf ingevuld?

- Ja, ik heb de vragenlijst zelf ingevuld
- Nee, er heeft iemand geholpen met het invullen van de vragenlijst

54) Heeft u nog andere opmerkingen over de vragenlijst?

- Nee
- Ja, namelijk